

345 / 3
1892

№ I

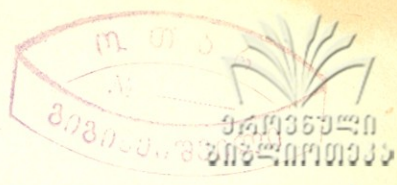
1892

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ქურონალის «ჯეჯილი»-სა

	გვ.ს.
I. ახალ წლის მილოცვა, ლექსი თ. რაზიკაშვილისა	3
II. შობა-ლამის მილოცვანი, ა. თ.-წ—სა.	4
III. ტატეს ბედი-კვერა, საახალწლო ლექსი ზეზუასი	10
IV. საშინელი შემთხვევა, მოთხრობა კვ. განაშვილისა.	12
V. ობოლი და დედა მისი, ლექსი აკაკისა.	19
VI. ჩვენი ძველი გმირები, ისტორიული სურათები გ. წერეთლისა	20
VII. ხალხური ლექსი, სიმღერა მევენახისა.	42
VIII. თილისმა მტრედის გული, ზღაპარი კვ. ასათიანის გ. გონილი.	26
IX. ვეფხის-ტყაოსანი, ნამბობი მოზრდილი ყმაწვილებისათვის გ. ი—სა	33
X. პატარ-პატარა სამეცნიერო წერილები, წერილი X, ილიკოსი..	44
XI. სამყარო, თავი მეექვსე და მეშვიდე, კრ. ბაქრაძესი	53
XII. ციცუნია, ლექსი მღვიმელისა	65
XIII. რაჭული ახალ წლის მილოცვა, სამ. დათეშისა	69
XIV. შრუშანა, ხალხური ლექსი, ჩაწერილი მისგანვე	—
XV. ბეგრის მადებარი დარჩა მშვიერი	70
XVI. ანდაზები, გამოცანები, ლექსები, ზმა, სამათემატიკო გამო- ცანა, შარადა და რებუსი	71
XVII. „დედის რჩევა“ სიმღერა ნოტებზედ გადაღებული, ზ. ჩხიკვაძისა	---

ჯეჯილი

ს ა ყ მ ა წ ვ ი ლ ო ს უ რ ა თ ე ბ ი ა ნ ი

ქუჩნალი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაპურდი, გახდი ყანაო!...
* * *

№ I

89

წელიწადი ძეგსამე

ბ უ ი ლ ი ს ი

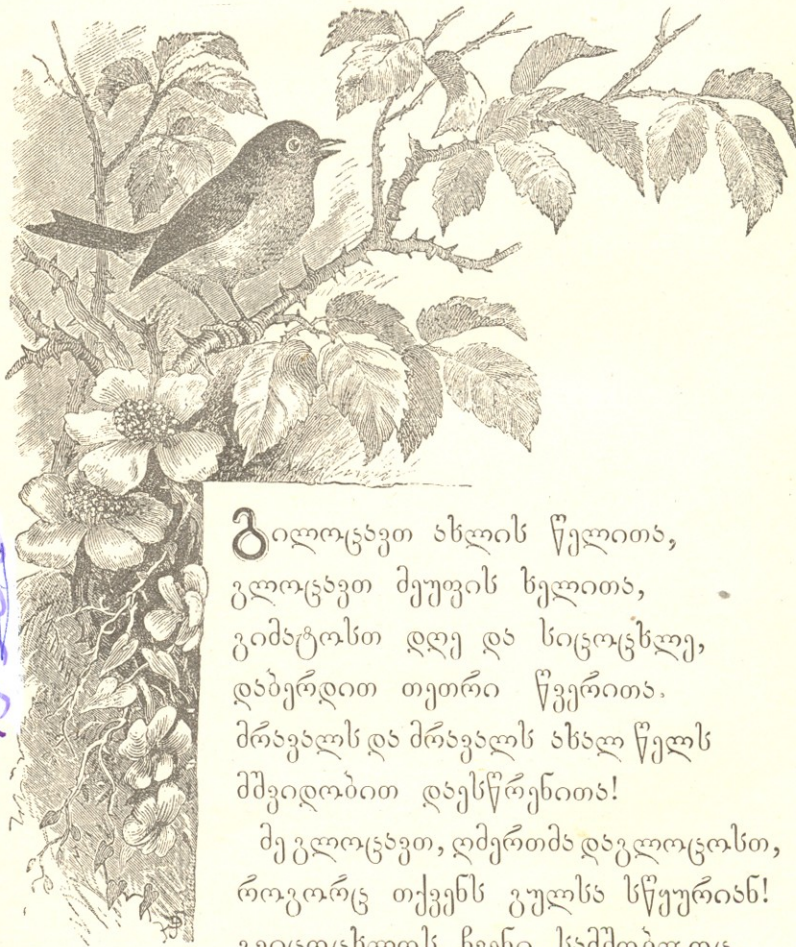
სტამბა ი. ა. მანსვეტოვისა, ღორის-მელიქოვის ქუჩა, № 28.

1892

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 19 Декабря 1891 г.

Типографія Я. А. Мансветова, Лорисъ-Мелик. ул., д. Мдивани.

ახალ წლის მილოცვა

მილოცავთ ახლის წელითა,
გლოცავთ მეუფის ხელითა,
კიბატოსთ დღე და სიცოცხლე,
დაბერდით თეთრი წვერითა.
ძრავალს და ძრავალს ახალ წელს
მშვიდობით დაესწრენითა!

მეგლოცავთ, ღმერთმა დაგლოცოსთ,
როგორც თქვენს გულსა სწუყრიან!
გვიცოცხლოს ჩვენი სამშობლოც,
იზგულივ რომ მტრები უვლიან.
აკმალოს სისხლი და ცრემლი,
რაც დღეჲდის მოუწურია!!

თ. რაზიკაშვილი

საბავშვო
ბიბლიოთეკის
ბიბლიოთეკა

საბავშვო
ბიბლიოთეკის
ბიბლიოთეკა

შობა-ღამის მოლოდინი

I

იდი სნის ამბავს მოგითხრობთ, მე მამინ შვიდი წლისა ვიქნებოდი.

შობის დღესასწაული გვიანლოვდებოდა და ჩვენ ოჯახში ბევრს ძელანაწაკებოდნენ საჩუქრებსეფ, რომელიც ჩემ ფესსაცმელებში უნდა მეშოვნა.

ჩვენში ჩვეულება იყო, ფესსაცმელები ბუნარში უნდა ჩაკვედვა და იმაში მეორე დღეს ვინაჟივით ტკბილეულობას, რომელსაც ქრისტე—დემერთი შობა-ღამეს ჩაკვიწყობდა.

ჩემი თავი დაჯილდოების დღისად მიმანდა, რადგან სკოლაშიაც კარგად ვსწავლობდი და ტანისამოსის შემოგლეჯასაც გადავიჩვიე.

ამასობაში ფიქრებმა გამიტაცეს, რომ ვაი თუ, რომ გორც დიწსი ვარ, ისე არ დამსახუქრონ, ან რა ჩავიდოდა ჩემ ჰატარა ფესსაცმელებში? ბევრი, ბევრი, ერთი-ორი კუჰატი, ან ცოტადენი შაქარლამა. მე გადავწყვიტე ჩემი ფესსაცმელების მაკვირად მეშოვნა ვისიმე დიდრონი ჩექმები.

თვალებს აქეთ-იქით ვაფაციცებდი, ეველგან დავიქებდი და ბოლოს ჩარდასში, საცა ბევრი ფალას-ფულასი და ბარგი-ბარსანა ეყარა: დაქანგული ხმალი, გადატყხილი

შუბი, რკინის ჩახქანი და სხვ., იმათში ვიპოვე ერთი წვევი-
ლი დიდუეღიანი მძეწნიერი ჩექმები.

ღმერთო ჩემო! მერე რა უშველებელი ჩექმები იყო! ძართალია, მენასა ცხენოსანი ჯარის-კაცების ჩექმები, მაგრამ იმოდენა ჩექმებს წარმოდგენითაც ვერ წარმოვიდგენდი. რაღაც ზღაპრული რამ იყო!

სშირად მელაპარაკებოდენ ჰანა ჩემსედ, ესე იგი, დედი-ჩემის მამსედ, რომელიც ადრე ჯარის-კაცი ყოფილიყო, მერე ექიმობა დაწყო, სოფლებში თურმე ცხენით დაიარებოდა, კაი წამოსადეგი კაცი ყოფილიყო. უთუოდ ამ ჩექმებს მაშინ სძარბოდა. ამახედ ფიქრს მივეცი თავი.

დიდ ხანს დავცქეროდი ამ მოჩვენება ფეხსაცმელს, მერე თვალს გადავიტანდი ჩემ ჰატარს ფეხებსე და ჩემ თავს ვეკითხებოდი, რომ, განა, როდისმე გამეხრდება იმოდენა ფეხები, რომ ეს უხარმახარი ჩექმები გამომადგეს-მეთქი.

ამ ფიქრებში რომ ვიყავ, საღამოსედ კიდევ დაიწეეს ლანაზრაკი, რომ შობა დღეს-სვალ არისო.

ფიქრში გამიელვა—ზანა ჩემს რომ ოდესმე ბუნარში ჩადგა ეს ჩექმები, სომ ქვეყანასედ ტებილეულობა აღარ-სად არ დარჩებოდა-მეთქი, სულ ამაში ჩაეტეოდოდა. აი, მა-შინ გამიბრინა თავში ასრმა, რომ ჩემი ფესსაცმელის მა-კიერად ზანა ჩემის ჩექმები უნდა ჩამედგა ბუნარში!

შობის წინა ღამეს ავედი ჩარდასში და დაუწეე ამ უსარმაზარ ჩექმებს წმენდა, შიგ რომ ტებილეულობა ჩაე-წეოთ, არ გაფუჭებულიყო. მისი გაწმენდა ადვილი კი არ იყო! შიგ დაბუდებულიყო სამუდამოდ მთელი ობობას ოჯახი. მერე იმის მტვრის გაბერტვამ ილაჯი გამიწევი-ტა, ბურუსივით იდგა. რამდენი ვწმინდე, რამდენი ვსესე დრუბლით, მაგრამ მანც შმორის სუნი ვერ გამოვლიე. ბოლოს ჰვარსედ, ფანჯრის გარედამ დავაყუდე და მხო-ლოდ ძილის დრო რომ დადგა, ფრთხილად, ლოგინ ქვეშ ამოვდე.

ცნობ სხათსედ ჩემ დასამინებლად რომ შემოვიდა ჩემი გადია, ერთი კიდევ მომაგონა.

— გესძის, არ დაგავიწედე!

— არა, არა! — უუზასუსე მე, — დასამტკიცებლად რომ არ დამვიწეებია შობის ღამე, საჩქაროდ მოვარბიენე ჩემი ზაწია ფესსაცმელი.

მაგრამ ჯერ გადიას კარი არც კი გაეხურა, რომ მე ერთ წამს ქვეშავებიდამ გადმოვსტი და ბუნარში ჩადგე ზანა ჩემის უსარმაზარი ჩექმები, რომლის ეელები მიეგვა-ნებოდა დიდ სურჯინის თვლებსა; დაიმედებული რომ ბევრ საჩუქარს მივიღებდი, ტებილად ჩავიძინე.

II

შუა ღამე იქნებოდა რომ სიომ სასუსედ დამკრა, თითქოს ჩემი ოთახის ფანჯარა ვიღამაც გააღო. მთვარეს კაშკაში გაჭქონდა და ჩემი ქვეშაგებიდან მოჩანდა მთლად დათოვლილი სასლების სასურავები. ამის დანახვასედ დამაწყებინა კანკალი, საჩქაროდ თავსედ საბანი გადავიხურე და უერთასმენად გადავიქცევი.

— ვინ გააღებდა ჩემ ფანჯარას? რასაკვირველია ქრისტე-ღმერთი! ხალა ის არ შეეშებოდა ამ საშინელ სიციფეს.

ამ ფიქრებში ვიყავ, რომ ერთბაშად ფანჯარა განათდა და ქუჩიდან შემომესმა ფრთების ტკაცუნის, არ მოვტყუებულვარ, ეს იყო ქრისტე-ღმერთი გარშემორტყმული ანგელოზებით. ოთახი ერთბაშად განიკო. დათბა, აღარა ციოდა, თუმცა ფანჯარა ისევ ისე ღია იყო. ოთახში მშვენიერი სუნი დატრიალდა, თითქოს გოზინაყისა, ჭაღვისა და შაქარღამის.

ეს მშვენიერი სუნი მოდიოდა კალათებიდან, რომელნიც თავსედ ედგათ თეთრად შემოსილ ჰატარს ანგელოზებს. ქრისტე ღმერთს გარს ესვევოდენ და მის ბრძანებას ელოდენ.

რა დანახა ქრისტე-ღმერთმა ჰანი ჩემის ჩექმები ბუნარში გაოცებული შესდგა, გაჯავრებული და გააღმასებული ხელები აღაპურა შეცვისაკენ, მერე მოუბრუნდა თავის ამაღას და თავით ანიშნა ორი ჩექმა, რომლის ყელის ზირები ტკბილეულობის დანახვასედ თითქოს ერთი-ორად

კადიდდა. ამახედ ჰატარა ანგელოზები მოჭყევენ ხარხარს. სოგი იმათგანი აცოცდა ბუნარში და იქიდან ჩასცქეროდა ამ ჩექმებს, თითქოს ასეთი უფსკრული არსად არ ენახათ.

ამ მხიარულობაში ხოლო ქრისტე-ღმერთი სასტიკად გამოიუწრებოდა, მისწია-მოსწია ანგელოზები, დაავლო ხელი ჰანა ჩემის ჩექმებს და შეეარა ჩემ ლოგინ ქვეშ. მაგვირად ბუნარში ჩადგა ჩემი ფესსაცმელები.

— მართლა რომ ურიგოდ მოვიქეცი, ვუფიქრობდი მე და თან სირცხვილით საბან ქვეშ ვიძალებოდი.

— რამ ჩამადენინა ეს საქმე?

სვინიდიძმა უფრო დამტანჯა, როდესაც ვნახე, ქრისტე-ღმერთმა როგორი მუქარით თითი დამიქნია და მერე თავის ამაღას ანიშნა ორი ჩექმა, რომელიც ისე ღრძა და დიდი იყო, რომ რაც ანგელოზებს ტკბილეულობა ჰქონდათ კალათებში, ერთ ნამცეცად გამოჩნდებოდა იმ ჩექმებში. — სხვა უბნელების ემაწვილებს რაღა ერგებოდათ? რას მიიღებდენ ღარიბი ბავშვები, რომელნიც ჩუსტებს ჩასდებდენ ბუნარში? ამახედ რატომ არ მოვიფიქრე! მართლა რომ თავ-მოყვარე და გაუძამღარი ვყოფილვარ— ვუფიქრობდი ნაღვლიანად.

— ღროს ნუ ვკარგავთ, შეუდგეთ გხას! — სთქვა ქრისტე-ღმერთმა.

ანგელოზებმა დაავლეს ხელი თავიანთ კალათებს და გაჭყევენ ქრისტე-ღმერთს.

— ცარიელი დამაგდეს, ცარიელი! — წამოვიძახე ნაღვლიანად, — ანია ჩემხედ, კვლავ ჰკუას ვისწავლი.... მაგრამ ეს რა ამბავია, ქრისტე-ღმერთი ისევ დაბრუნდა, თითქოს

რამე დავიწყებიაო. ხელში ქაღალდი უჭირავს, სედ რა-
ღაც დასწერა, მერე ქაღალდი ოთხად დაკეცა და ჩემ ფეხ-
საცმელში ჩადო. ესლა კი ნამდვილად წავიდა. ხელ-მეო-
რედ დაჭებურა ცივმა ჭყერმა და გამიყინა შუბლი, არე-მარე
აღარ იყო განათებული, აღარ მოჩანდენ თეთრად სახლის
სახურავები. ვიღამაც ფანჯარა ჩაჭკეტა და მე მოქანცული
თავი მიღს მივეცე.

შობა დღეს ჩემ ჩექმებში ვაჩოვე ქაღალდის ნაკუწი,
რომელსედაც ეწერა მხოლოდ ერთი სიტყვა «გაუძამღარი!»
ნაწერის ხელი მიეგვანებოდა დედი ჩემის ხელს.

რაღა თქმა უნდა, რომ ჩემ თავის კარდასავალს არ
ვამხელდი. როგორც კი დრო ჩავიგდე, ჰანი ჩემის ჩექმე-
ბი ისევ თავის ადგილას ჩარდასში ავიტანე, ისევ ძველ
კონკეებში შევინახე და მე შობა დღეს დავრჩი ჰირში ჩაღა-
გამოვლებული.

ტ ა ტ ე ს ბ ე დ ი - კ ვ ე რ ა

(სახალწლო)

I

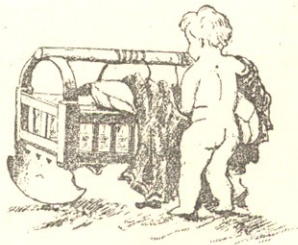
უხელ ტატე გაჯიუტდა:
„მე ხომ ძილი მიზამს ვერას!
არ დავსწვები, თუ არ ენახე
გამომცხვარს ჩემს „ბედი-კვერას!“
ოჯახი წევს. შუა ცეცხლზე

კეცი კეცა დაჰნდობია,
„საფხეკელი“ სახლს აყრუებს;
ტატესთვის ეს უგრძობია.
იქვე ტახტზე დაეძინა
„ბედი-კვერას“ ლოდინშია.
დედას ველარ მოუცლია,
ჩააწვინოს ლოდინშია.
დრო არა აქვს ოჯახისა
მომავლის ცნობაშია;
„ხარ-კვერით“ და „ბედი-კვრებით“
ბედის გამოცნობაშია...
„ბედი-კვრებში“ ჩაუბეჭდა —
ვისაც რისა ჰქონდა ნიჭი.
ერთზე „წიგნი“ გამოსახა,
მას სწავლობდა ტატე-ბიჭი...
გამოაცხო... ჩაალაგა...
„ხარ-კვერას“ ახლო მისცა ბინა,
რომ დილაზე „მეკვლესათვის“
საჩქაროზედ მიეწვდინა...

II

გათენდა. კრინტი არ იძვრის.
 მიყუჩებულა სოფელი,
 ახალწელიწადს ულოცავს
 ტატეს თავისი მშობელი:
 „დაესწარ მრავალ ამდროსა
 მამით, დან-ძმებით, ტატეო!
 როგორც ამ „ბედი-კვერამა“,
 ისე შენ მოიმატეო!
 აი, რო ამობურთულა —
 შენი „წიგნები სწერია“.
 იმედი არის, შეილიკო,
 არ გაახარო მტერია!..
 აჰა, ეს თაფლი-შაქარი,
 დაბერდი ასე ტკბილადა.
 იცოცხლე თვისთა ნუგეშად,
 დუშმანთა გასაწბილადა!“

ზეზვა.

ს ა შ ი ნ ე ლ ი შ ე მ თ ს ვ ე ე ა

(საშობაო მოთხრობა)

ვანე დარბაისლიშვილს ორი შვილი დარჩა ცოლის სიკვდილის შემდეგ: თერთმეტი წლის თაფლო და რეისა შაქრო. დიდხანს იფიქრა ივანემ, დიდხანს იყოყმანა, მაგრამ მაინც გადასწყვიტა ობლები ჩაეყვანა თავის სიდერთან, რომელიც თბილისში სცხოვრობდა.

ყმაწვილები ბებიამ დიდი აღტაცებით მიიღო, მიიკრა გულზედ და ცხარე ცრემლებით გადაბანა მათი პატარა პირი სახეები, რომელნიც ისე ძრიელ ჰგვანდნენ იმის საყვარელ შვილს მართას, ამ საცოდავების დედას.

ივანემ პატარეები დააბინავა სკოლებში და წავიდა ერთ შორეულ ქალაქში, სადაც ეს ემსახურებოდა.

პირველში ბებია, დაბრუნდებოდნენ თუ არა ბავშვები სკოლიდან, მზურგალედ გადაჰკოცნიდა და წინ გაუშლიდა სხვა-და-სხვა საკლეველს, ბევრჯელ ჭრელი უზალთუნებით ჯიბეებსაც აუვსებდა, მაგრამ ამ გვარმა ტკბილმა ცხოვრებამ დიდხანს არ გასტანა. სალომე მურადოვისა გასაოცარი ხასიათის დედა-კაცი იყო: ანჩხლი, ძუნწი და საშინელი უსამართლო ყველასთან, ვინც კი იმასთან დამოკიდებული იყო რითიმე. აი, შვილი-შვილებზედაც თითქო მზე და მთვარე ზედ ამოსდიოდა, მაგრამ თანაც აუცილებელ საჭიროებად სთვლიდა ბავშვების სასტიკად და შეუბრალებლივ მოქცევას. მეტადრე მაშინ გაკაპასდა და აყაყანდა, როდესაც ივანემ დანაპირევი თვიური ხუთი თუმანი თან-და-თან შეამცირა და ექვს თვეს შემდეგ მხოლოდ ორზედ-ლა ჩამოახტუნა.

— ქა, ამისთანა საქმე გაგიგონიათ,— შესჩივლებდა ხოლმე სალომე სტუმრებს, ბავშვების მოურიდებლად, ორ-ორი იანგანი თავს მომახვია მოხუცებულ დედა-კაცს და ლუკმის ფასსაც აღარ იგზავნება.

— კარგად იცოდეთ, კარგად, ხშირად ეტყოდა შვილი-შვილებს, რომ ობლები ოხრები ჩემი საცხოვრებელი ხართ, რომ მოეინდომო, შიმშილით სულს ამოგართმევთ! თვალი კი ვახეთქია თქვენ მამა ივანუას, ასე არა ქნას, ის ორი თუმანიც აღარ გამომიგზავნოს.

თაფლო, მამის ამ გვარ მოხსენებაზედ, აენტებოდა, გული ცახცახს დაუწყებდა და მზად იყო მამისთვის სარჩლი გაეწია, მაგრამ სიმართლე ბებუის სიტყვებისა ბავეს მაგრა უკრავდა და თვლებიდან მარტო ცხარე დიდრონი ცრემლები გადმოსცვიოდა ხოლმე. სალომე ამ ცრემლების დანახვაზედ მოღბებოდა, კილოს შეიცვლიდა და ცდილობდა თაფლოს გული რითიმე მოეღბო.

— ჰო, კარგი, ტუტუცო, რა გატირებს, განა მართლა თქვენთვის მშურს რამე! აბა, რად მინდა ჩემი ცხოვრება, (სალომეს ქალაქში დიდი სახლები ჰქონდა და ბანკში კარგა ბლომად ფული) თუ არ თქვენთვის, მაგრამ მამა შენი ივანუა მინც მტყუნა. აი, აგერ ორი თვეა წიგნიც არ მოუწერია. ვინ იცის, მეორე ცოლიც შეირთო და თქვენ საწყლებო, მარტო ჩემს ანაბარად დარჩეთ; აქ სალომეც დაიწყებდა ტირილს და ამათი ცრემლები შეერთებოდნენ საერთო მწუხარებაში.

უთანხმოება ბებია შვილი-შვილ შუა უფრო ხშირად პატარა შაქროს შესახებ ხდებოდა: ის საშინელი ცელქი, მოუსვენარი ბავშვი იყო და სალომე გაუწყვეტლივ სწყევლიდა და ხშირად მისტყვბდა ხოლმე. მაგრამ ყველაზე ძრიელ გულს უკრავდა თაფლოს ის გარემოება, რომ წამ-და-უწყუმ მის ძმას მშიერს, უსადილოდ აყენებდა. — დიდდა, — ცრემლებით სავსე თვლებით ეტყოდა სალომეს: — როგორ გნებაეთ, ისე დასაჯეთ და მშიერს კი ნუ დააყენებთ შაქროს, მე უმაგისოდ არ შემიდლიან პირში საჭმელი ჩაუშვა.

— არა, რაც მითქვამს, ისე უნდა იყოს,—სასტიკად უპასუხებდა სალომე და თითქო თაფლოს ჯიბრზედ, უფრო დიდი ხნით უღლევდა შაქროს კუჭს სიმშვილით.

თაფლოს მამის ამბავიც აღარ მოსდიოდა რა და მუდამ თვალ-ცრემლიანი და დაფიქრებული იყო. სუსტი, საშინელი მგრძნობიერი ბავშვი, მშობლებში აზიზ-მაზიზად აღზრდილი, თაფლო თავის ბებიის სახლში ოთხად მოიკუნტა, გული ჩაითხრო და იმას გაცინებულს, მხიარულს მოჭიკჭიკეს თავის დღეში ველარავენ დაინახავდა. სალამ-სალამობით, ბნელაში, მანამ სანთელს (სალომე სანთელს ძლიერ გვიან ანთებინებდა ხოლმე) ანთებდენ, გვერდს მოუჯდებოდა თავის პატარა შაქროს, გადაჰხვევდა ხელს კისერზედ და ჩუმად ჩასჩურჩულებდა ალერსიან, ტკბილ სიტყვებს:—დაიცა ჩემო პატარა ბიჭუნო, მამა მალე ჩამოვა, ცალკე დადგება და ჩვენც თავისთან დაგვიყვანს. მაშინ ჩვენ პურს ველარავენ დაგვაყვედრის, კიდობანს აღარავენ დაგვიკეტავს, თამაშობას აღარავენ დაგვიშლის...

შემოდგომაზედ, როდესაც სალომე თავის შვილის-შვილებით სოფლიდგან ქალაქს ბრუნდებოდა, ერთმა ქერიმმა დედა-კაცმა მოჰგვარა თავის პატარა გოგო და სთხოვა: თქვენის სულის გულისთვის, გამოზარდეთო.

— ქალბატონო, ჩემი მარო თუმცა ჯერ ცხრისა მეტისა არ არის, მაგრამ თქვენი სიამოვნება კი შეუძლიან; ხელზედ გემსახურებათ და დიდი მოსამსახურის ოდნობას გაგიწევთ. მე მაგას როგორ მოვიშორებდი, მაგრამ ვანა არ მოგეხსენებათ ქერიე-ოხრის ამბავი, სამი მაგაზე უფროსი სხვა მყავს და მარტო გამოკვებასაც ვერ აუვალ სხვა რომ არა იყოს-რა.

— ჰო, გენაცვალე, ბებილოჯან, ხვეწნით უთხრა თაფლომ ბებიას. მე მაგას წიგნს ვასწავლი, კანვაზე კერვას, ერთად ვითამაშებთ ხოლმე.

— კარგი, ავიყვან!—დიდ ფიქრ შემდეგ სიტქვა, სალომემ,—მხოლოდ ათის წლის ვადით, რომ იმაზედ აღრე შენ არ შეგეძლოს არც გათხოვება და არც სახლში წამოყვანა.

საშინელი შექმნევა

ქერივი ატირდა, მაგრამ მაროს დატოვებაზე დასთანხმდა. მარო შიშით ცახცახებდა, მაგრამ თაფლომ მიუალერსა, თავისი კაბა გამოუტრებინა, ჩააცვა, თავი გადაბარცხნა, მუჭში შაქრის ნატეხი ჩაუღო და დააშოშმანა.

ამ დღიდან თაფლო ჰპატრონობდა, შაქროს გარდა მაროსაც და მაროს პატრონობაში უფრო დიდ ხალისს და სიყვარულს იჩენდა; შაქრო მხიარული, ცელქი, გულ-გაუტეხელი ბავშვი იყო, ბებუის ტუქესას ბევრს არას ეპუებოდა და მარო კი მხდალი, უსიტყვო, საცოდავი სოფლელი რეგენი. თაფლო, ყოველ თავისუფალ წამს მაროს ლოლიობაში ატარებდა: როგორც მშობელი დედა, ისე უელიდა, ასწავლიდა, უკერადა ტიკინებს, რთავდა, ბევრჯერ უსუსური ბავშვივით ნანას ეტყოდა და ისე დააძინებდა. თაფლოს ჩვეულებრივმა ობლობის სევდამ თითქო კიდევ გადუარა და ყოველ მაროს ცელქობაზედ გულიანად გადიკასკასებდა ხოლმე.

მაგრამ რამდენათაც უფრო უმეგობრდებოდნენ ერთმანეთს თაფლო და მარო, სალომე იმდენად უფრო ანჩხლობდა. ამას ვერ წარმოედგინა, რომ კეთილშობილი ქალი ასე მითვისებოდა გლეხის მაწანწალა გოგოს და მთელი დღე სულ იმაზედ კაპასობდა: ვის გაუგონია, თავადის ქალმა ჭუჭყიან გლეხის შვილს თავი დაეარცხნოს, გვერდ მოისვას, წამ-და-უწუმ თვალეში ჰკოცნოს და ამ სიტყვებთან წამოჰკრავდა თაფლოსთან სკამზედ ჩამომჯდარ მაროს და კუთხეში მიაგდებდა: „აი, შენი ალაგი, შე წუწკო, შენა!“

თაფლო ყოველ ამ შემთხვევაში გულის კანკალით წამოვარდებოდა, უნდოდა როგორმე დაეფარა თავის საყვარელი პატარა არსება, მაგრამ ბებუასთან რას გააწყობდა, რამწამ ბებუა თვალს მოაშორებდა, მაინც არ აკლებდა მაროს ალერსს, სწავლას და ამითი საშინელი ჯიბრი გამოიწვია ბებუისა; სალომე მაზლის ცოლად გაუხდა თაფლოს და ყოველ დღე, ყოველ წუთს ჩხუბს და ვაი-ვაგლახს არ აკლებდა; ამის ჯიბრზედ საცოდავ გოგოს სჩქმეტდა, ქოჩორს აგლეჯდა, და აუტანელ ჯაფას აყენებდა.

თაფლოს მწუხარება, ცრემლები და გულჩახვეულობა თან-და-თან მატულობდა.

აი, დადგა საშობო დღესასწაულებიც და ეს სანატრელი დრო ყველა ყმაწვილისათვის ჯოჯოხეთად იქცა საცოდავი თაფლოსათვის. უიმისოთ დილით მაინც დამშვიდებული იყო სასწავლებელში და ეხლა კი მთელი დღეობით ჩხუბი, ტირილი, ცემა და შეუწყვეტელი ლანძღვა-გინება სალომესი მთლად ათრთოლებდა ამის ძარღვებს. მეტადრე ამას ჰკლავდა მამის ჩამოუსვლელობა. ორჯელ-სამჯერ მოსწერა მოშველება, ამ საშინელ მდგომარეობიდან გამოყვანა, მაგრამ ის სამსახურს თავს ვერ ახწევდა და ამათ მოლოდინს ბოლო არა ჰქონდა.

ახალ წლის წინა ღამეა. სალომე დიდ ფაცაფუცშია, მოსამსახურეს უქიშტინებს, ამზადებინებს ყველა ფერს ხვალინდელი დღესასწაულისათვის. ბუხარში ცეცხლი ანთია, ზედ ზედადგარია გამარული და ქვაბში თაფლი ჩუჩუნებს.

იმავე ოთახში თაფლო და შაქრო ჩუმად სხედან სტოლთან, და როგორც ახალ წელიწადს და გოზინაყს შეეფერება, სხვა ბავშვებივით არ მხიარულობენ. ამათ აგონდებათ თავის სახლი ახალწელიწად ღამეს ამ ორი წლის წინათ, თავის ტკბილი დედ-მამა, თავის გატენილი ყუთები მრავალის საახალწლო საჩუქრებით და ჩუმათ არიან, ჩუმათ არიან იმიტომაც, რომ იციან ბებია ხმაურობას არ მოუწონებს.

კუნჭულში პატარა სკივრზედ დარბაისლურად წამომჯდარა მარო, კალთაში დიდი ლანგარი უდგია, ნუშსა ფცქენის. სალომე ქაფქირით თაფლს უნელებს, რომ არ გადმოვიდეს. პატარა ლამპა ოდნავ ანათებს ამ დაღერემილ სურათს; მხოლოდ ჭრიჭინას გაულის ჩვეულიბრივი უდარდელა ჭრიჭინი.

მარომ ორჯელ, სამჯერ, ძილის გასაფთხოვბათ, ნუში წაიღო პირისაკენ, მაგრამ სალომეს მკვირცხლმა თვალებმა სწრაფად შენიშნა და პირში ჩადება არ დააცალა: ჰა, ჰა, არამზადავ, არ გაბედო, თორემ ხომ შიცნობ.

გავიდა კარგა ხანი, ოთახში სრული სიჩუმე იყო, მაროს უცებ წასთელიმა, სკივრიდან გადმოვარდა და გარჩეული ნუშით საესე ლანგარს დაეცა. ამის დანახვაზე სალომემ, არც აცივა და არც აცხელა, და ალუღული თაფლიანი ქაფქირი თავში ჩაჰკრა საცოდავ გოგოს, ამან საშინლად შეჰბლავლა და სიმწარისგან გული წაუვიდა-

თაფლო ელვასავით ფეხზე წამოხტა, ამ გვარი უსამართლობით თმები ყალყზე შეუდგა და სისწრაფით გაექანა მაროსკენ, და ავლო ხელი და კარებთან მდგომ სალომეს უცაბედად დაეჯახა, კარი ყურამდე გაიღო და სალომე კარებს იქით, ქვის კიბეზედ გადავარდა.

თაფლომ საშინლად შეჰკიელა, გულზედ მაგრა მიიკრა გულწასული მარო, გიჟივით თვალები დააჭყიტა და უძრავად ერთ ალაგს გაშეშდა.

პატარა ხანს უკან სალომე ამოიტანეს თავპირ დამსხვრეული. თაფლომ გონზე მოსული მარო ძირს დასვა და მდულარე ცრემლებით ხელებზე კოცნა დაუწყო ბებიას. იმან გაიღიმა და ნიშნად პატივებისა თავზედ ხელი გადაუსვა.

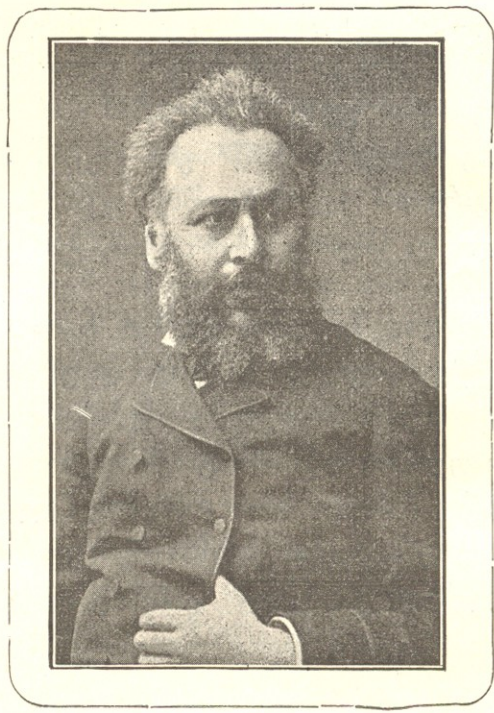
ეკ. გაბაშვილი.

19900

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბოლი და დედა მისი

ბოლი მშობელს ჰკითხავდა:
«მითხარი, ჩემო დედიო!
ჩვენ მარტო რომ დავრჩენილვართ,
რად გავგწეროძია ბუდიო?»

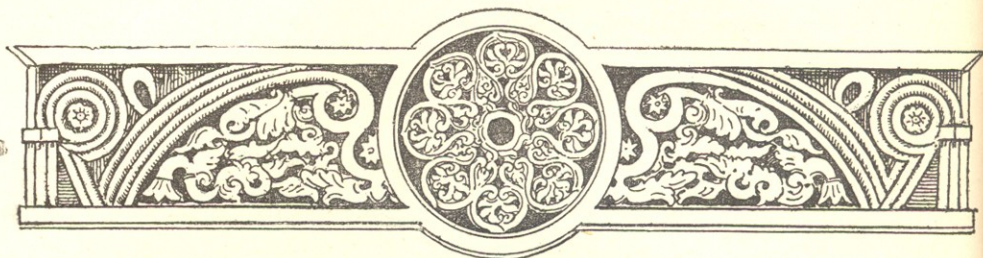
ტოლსა და ამხანაგებში
აქამდე ვინც მინახავსო,
ვხედავ, რომ გარდა დედისა
სუეველას მამაცა ჭყავსო?»

—
დედამ აკოცა და უთხრა:
«შვილო, შენც გეავდა მამაო,
მაგრამ უწყალო სიკვდილმა
უღროვოდ მოიჭამაო.

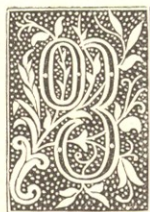
—
წყაღდილობაზე მდინარეს
მიადგა გასასვლელადო,
ფონმა უმტყუნა, წაიქცა,
დააღრჩო იქვე ხელათო.

— სიდი არ ჭქონდა იმ წყალსო?
— კი, შვილო, როგორ არაო!
მაგრამ შინ ეჩქარებოდა,
შორს აღარ მოიარაო!

— აქამდე სომ მოადწევდა,
რომ ევლო ნელა-ნელაო?
— მაგდენი ველარ იფიქრა,
დღევ იმან დაუბნელაო!

ჩვენის ძველი გმირები

არნაოზმა მოუთხრა დედას თავის ნადირობის ამბავი და ისიცა, ქვაბში რომ სიმდიდრე ჰნახა. ბატონის სძალმა იგრძნო, რომ შეიღოს ამ სიმდიდრის წყალობით დიდებულის ბედი მოელოდა და, როგორც სჩვევია გამოცდილს დედა-კაცს, ისეთი რჩევაც მისცა: „შვილო ეგ სიმდიდრე სულ ღამით უნდა გადმოვაზიდინოთ ჩვენს ერთგულს სეფას და სამეუფო ხაროებში დაეფლათო“.

— რაკი ეგრეა, მაშ, დედილო, ეს სიზმარიც ამიხსენი, რომელიც კლდე-კარის გამოქვაბულში მეზმანა: ნადირობისაგან დაღალულსა კლდის ფილაქანზე ცეცხლა-პირს ტკბილათ ჩამეძინა. ვითომც ერთს ბნელს ოთახში ვიყავი. არსაით გამოსვლის ღონე არ მქონდა. ვიყავ ამ ბნელს საპყრობილეში ჩასმული და ძლიერ ვსწუხდი. ამ დროს გაკეთდა სარკმელი და იქიდან მზის შუქი შემომენათა. ეს შუქი შემომერტყა გარშემო და გარეთ მინდორზე გამიტაცა. აქ ჩემ ფეხწინ თვით ნათელი მზე დაეცა, ცვარ-შემოსილი. მე მოესწმინდე მზეს ეს ცვარი და მითი პირი დავიბანე.

— შვილო, ეგ სიზმარი მოასწავებს შენს მეფედ გახდომას და საქართველოს განთავისუფლებას შენი ხელით მტარვალის აზოსაგან.

ამ საქმეში შენგან ნაპოვნი სიმდიდრე ძლიერ დაგეხმარება. დროს ნულარ ეკარგავთ, სიმდიდრე გადმოზიდონ ლამითა.

— კარგი, დედილო, — უთხრა ფარნაოზმა ბატონის სძალს. მაშ მე ახლავე კაცს ვაფრენ მამის ჩემის მეგობართან, ქუჯთან, რომელიც არის ეგრისის (სამეგრელოს) მთავარი, შევატყობინებ ყოველსავე ჩვენს განზრახვას; შენ კი ასპანის (ისპანის) მთავარს, შენს ძმას, მისწერე წიგნი, რომ ჯარი შეგვიმზადოს.

ამ სახით დედამ და შეიღმა დაიწყეს მზადება. ამ დროს მეტად შეწუხებული იყო მთელი საქართველოს ერი აზო მტარვალისაგან. მეორეს მხრით ეგრისიც, ლიხის (სურამის) მთას იქითი ქვეყანა შავ-ზღვამდე, საბერძნეთის მეფეს ეჭირა და ძლიერ ავიწროებდა დასავლეთის საქართველოს ხარჯისა და მრავალნაირის ბეგრის კრფითა. ისინიც ელოდნენ, მარჯვე დრო ეზოენათ, რომ ბერძნებს განდგომოდნენ და დანარჩენს საქართველოს ერს შეერთებოდნენ. ეგრისის მთავარს ქუჯს რომ ფარნაოზის წერილი მიუვიდა, მეტად განიხარა და ასე მოსწერა: „ეგ სიმდიდრე, რომელიც შენ გინახავს, საკმაო იქნება ჯარების დასამზადებლათ. რომ აზო მტარვალმა არ გიგრძნოს, სჯობს, ჩემთან მოხვიდე და ეგ სიმდიდრე თან გადმოიტანო; აქ დავემზადოთ, მოვიწვიოთ აგრეთვე ოსის ჯარი და ლეკისა.

ამ ამბავს შემდეგ ფარნაოზი გაემზადა თავის სიმდიდრით ქუჯთან წასასვლელათ, დედა კი ასპანს გაეგზავნა მის ძმასთან, რომ იქიდანაც ჯარი მოეშველებინა.

აზო იყო მეტად ფიცხი კაცი, ასე რომ თვით მისი ჯარიც არ ემადლიერებოდა, რომელიც ალექსანდრე მაკედონელს მისთვის დაეტოვებინა სამოსამსახუროდ. თუმცა ეს ჯარი ბერძნულს წესზე იყო გამოწყობილნი, მაგრამ ბერძნები კი არ იყვნენ. ისინი უფრო მდინარის ეფრატის მხრის სომხებიდან იყვნენ შემდგარნი. ისინიც დროს უცდიდნენ, რადგან ფარნაოზის სახელი, როგორც კარგი გულისა და ყველასგან საყვარლის კაცისა, იმათშორისაც განთქმული იყო.

ცოტას ხანს შემდეგ აზოს მოესმა ამბავი, რომ ქუჯსა და ფარნაოზის დედას სპარსეთიდან მოჰყავთ ჯარები ქართლის მოსაშველებლადო.

ოსეთიდან და ლეკეთიდანაც ამათი მომხრენი მოდიანო, რადგან ოსებიც და ლეკებიც შეწუხებული ჰყავდა აზოისა მომეტებული ხარჯის გამოართმევითა.

აზომ საჩქაროდ მოუწოდა ბერძნულს წესზე გაწყობილს თავის ფროტათელს ჯარსა, ის კი არ იცოდა, რომ პირველს შეტაკებასთანავე ათასი რჩეული ცხენოსანი მისის ჯარისა ემზადებოდა აზოს ლალატსა და ფარნაოზის მიმხრობასა.

გადმოვიდენ თუ არა ლიხს (სურამს) აქეთ ფარნაოზისა და ქუჯის ჯარები, მაშინვე ის ათასი რჩეული ცხენოსანი აზოს ჯარისა ფარნაოზიანებს შეუერთდენ. ამასთანავე მთელი ქართლის ერიც ადგა აზოს წინააღმდეგ. მეტი რა ღონე იყო, რაკი აზომ თავის ჯარის ნაწილსაც შეამჩნია ლალატი, დანარჩენსაც ველარ მიენდო, დააგდო მცხეთა და გამაგრდა კლარჯეთის ციხეებში, რომელნიც მდებარებდენ საბერძნეთის სამფლობელოს საზღვრებზე მდინარის ჭოროხის სათავეში. იმას უნდოდა, საბერძნეთის ხელმწიფის შემწეობით ზურგი გაემაგრებინა. ფარნაოზი და ქუჯი შევიდენ დედა ქალაქს მცხეთას და დაიჭირეს ოთხი ძველი ციხე ქალაქისა. ამ ოთხ ციხეთაგანი ერთი იყო არმაზის მთაზე აგებული, იქ, საცა ახლა ჯვარის ეკლესია არის, არაგვს გაღმა. ეს იყო დიდი მთავარი ციხე. მეორე იყო ამ მთის ცხვირის ბოლოზე, სადაც არაგვი მტკვარს ერთვის, მესამე მცხეთის მთას ზემოდ მტკვრის მარჯვნივ, მეოთხე მტკვრის პირად დასავლეთისკენ. ამას შემდეგ ფარნაოზმა გაგზავნა ასურეთის ხელმწიფეს ანტიოქოსთან მოციქულები და სთხოვა შემწეობა საბერძნეთის წინააღმდეგ. ანტიოქოსმა გამოუგზავნა ფარნაოზს მეფის გვირგვინი და უბრძანა სომხითის ერისთავებს, ფარნაოზს მისცენ ხოლმე შემწეობა ჯარებით, როცა დასჭირდებოდა. ამ სახით ფარნაოზი გახდა პირველი მეფე საქართველოსი.

მეორე წელიწადს აზოს მოუვიდა საბერძნეთიდან ჯარები და წამოვიდა ფარნაოზზე საბრძოლად. ფარნაოზს დაეხმარა ქუჯი მთელი იმერთ-სამეგრელოს ჯარებითა. სომხითის ერისთავებიც წამოვიდენ მასთან თავის ჯარებით, ანტიოქოს მეფის ბძანებით; ლეკი,

ჩვენი ძველი გმირები

ოსი და ხაზარცი ფარნაოზს მიეშველენ. მეფე ქართლის ჯარით და თავის მოკავშირებით გაემართა აზოსკენ და მიუხდა არტანის ნაქალაქებს, რომელსაც მაშინ ქაჯეთის ქალაქს ეძახდნენ, უფრო ძველათ კი ჰური ეწოდებოდა.

ფარნაოზმა სძლია ბერძნის ჯარი, მოჰკლა აზო და მთელი მისი სიმდიდრე ხელში ჩაიგდო. მერე შეესია თვით საბერძნეთის ქვეყანას და დაიპყრო ანძაძორი, ახლანდელი ერზიგიანგი, აზრუმის სამხრეთით რომ მდებარებს; ამასთანავე გაათავისუფლა საბერძნეთის ხელიდამ მთელი დასავლეთის საქართველო: იმერეთი, გურია, სამეგრელო მდინარე ენგურამდის, რომელსაც მაშინ ეძახდნენ ეგრისის წყალსა. აქერისთავად დასვა თავის მეგობარი და მოკავშირე ქუჯი. მისი საზღვარი იყო აღმოსავლეთით და სამხრით მდინარე რიონი. დანარჩენი საქართველო რვა საერისთაოდ გაჰყო, ეგრისს გარდა. იმიანად კი ცხრა საერისთავო იყო.

მეორე ერისთავი დასვა მარგეისს (არგვეთს) და მისცა გასამგებოდ ლიხის მთას იქით არგვეთის ქვეყანა, რაჭა, ლოშხიათ ხევი (ესე იგი შორაპნის მახრა) და გურია მდინარე რიონამდის. ფარნაოზმა აუშენა მას შორაპნის ციხე და დიმნა (ახლა აქ დიშის სოფელია, ბაღდადის მახლობლათ).

მესამე გაგზავნა არაგვზე და მისცა არაგვიდან მოკიდებული ქვეყანა კახეთამდე, (რომელსაც მაშინ ერქვა ჰერეთი). ამ საერისთავოს საზღვარი სამხრეთით იყო მდ. მტკვარი და ჩრდილოეთით კავკასიის მთა.

მეოთხე გაგზავნეს სამშვილდეს. ამის საზღვარი იყო აღმოსავლეთით სკვირეთის მდინარე (ახლანდელი ეგრის წყალი ტფილისის მახლობლათ), სამხრეთით აბოციის მთა (თრიალეთის მთა). ეს საერისთავოს ქვეყანა იყო მთელი საციციანოსა და საბარათიანოს მამული ალგეთისა და ზემო ხრამის ხეობა, დასავლეთით ტაშირი (ბორჯომის ხეობა) და ჩრდილოეთით მდ. მტკვარი.

მეხუთე გაგზავნა ხუნანის ერისთავათ. ეს ქვეყანა არის ახლანდელი ყაზახ-ბორჩალო და ლორე, უწინ კი გაჩიანი და გარდაბანი ერქვა.

მეექვსე გაგზავნა წუნ დას (ახალ ქალაქის მაზრა). ამ საერის-
თოს ქვეყანა იყო ფანავრის ტბიდან მოკიდებული მტკვრის სათა-
ვემდის: ჯაეახეთი, კოლა, არტაანი (ახლანდელი არდავანის
მაზრა და ჩილდირის ხეობა).

მეშვიდე გაგზავნა ოძრხის ერისთავად, ტასის კარიდან
არსიანამდე. ეს ქვეყანა შეიცავს ადგილებს ბორჯომის ხეობიდან
ახალციხის მაზრა, ზემო აჭარის მთამდის. ამასთანავე არსიანიდან
ზღვამდე — სამცხე და აჭარა (ზემო და ქვემო აჭარა ბათუმიანათ).

მერვე გაგზავნა კლარჯეთის ერისთავად (ჭოროხის ხეობა,
ისპირი, ტრაპიზონამდის).

მეცხრე დაადგინა ერისთავთ ერისთავად და მისცა ქვეყანა ტფი-
ლისიდან მოკიდებული ტასის კარამდის. ეს იყო ყველა ერისთავებ-
ზე უფროსი და მთელი სამეფო ჯარიც ამას ებარა. ამის საბძანებ-
ლო იყო ტფილისიდან მოკიდებული მტკვრის გაყოლება ბორჯომ-
ის ხეობამდის: ქსნის ხეობა, ფცისა და ალის წყლის ხეობა და ეწო-
დებოდა შიდა ქართლი.

ჯარის რიგი იყო ასე დაწყობილი: იყვენ დადგენილნი ასის
თაენი, ათასის თაენი და ბევრეულნი, ესე იგი, ერთი ბევრის
უფროსნი. ერთი ბევრი შეადგენდა რვაათას კაცსა.

ფარნაოზმა ის ათასი რჩეული ცხენოსანი, რომელიც განუდგენ
აზოს, განადა ასისა და ათასის თავებად; მისცა მათ პატარ-პატარა ხეო-
ბები და მათ ადგილ-სადგომებში ციხეები და კოშკები დააკეთებინა,
რომ ხეობების შესავალი კარები დაეცვათ მტრის წინააღმდეგ. ამ ჯარის
კაცებს ეწოდა აზონაურნი, ესე იგი, აზოს ხლებულნი. თითოეულს
მათგანს მიუჩინა მუშაკნი, გლეხნი, სასამსახუროდ.

(შემდეგი იქნება)

გ. წერეთელი.

ს ა ლ ხ უ რ ი ლ ე ქ ს ი

ს ა ლ ხ უ რ ი ლ ე ქ ს ი

(ი. სიღამონ-ერისთავის წარმოდგენილი)

სიმღერა მეგნახასა.

ენახი კარგათ მოერთევი წმინდათ დათლილი სარითა,
 თონითაც კარგათ დაეთოხნე, წმინდათ დაებარე ბართა,
 დაისხა მრავალ მტევანი, ცისკენ ასწია რქანია;
 გუნებით აგრე ვამბობდი: ამოვალ ჩემი ვალითა.
 დავალ და ეხარობ ეენახში, არხეინად მაქვს გულია,
 ცა მოწმენდილა, კაშ-კაშა, მკათათვის სიცხის გულია.
 მთისკენ გამოჩნდა ღრუბელი—ცას მოეფინა ბურია.
 იმ ღროს იყო ესე საქმე, შუა დღე იყო სრულია:
 შავად დაბურა ღრუბლებმა, თან მოჰყვა ნიავ-ქარია,
 იქუხა ერთი საშიშრად; გულს მეცა, როგორც ხმალია.
 სეტყვა დაუშვა სხვილ-სხვილი, თავს დამაქცია ბანია.
 მოვარდა სეტყვისა წყალი, შემომივარდა ღვარია.
 ქვეყანა დაწიოკა, საყდარს დაღეწა ზარია.
 დაეიხოქე და ვევედრე, ავანთე კელაპტარია.
 დამიწიოკა ცოლ-შვილი, ღმერთმა როდი შემიბრალა,
 ყურძენი გააყრეინა, თან გააყოლა რქანია,
 ქვევრებს უქადდი სხვილ სხვილსა, არ მომივიდა ცვარია;
 გუნებაშია ვფიქრობდი: გავასისინებ ნავსაო,
 დახედე ცოდვის კითხვასა—ღვინო არა მაქვს მსხლავსაო!

თ ი ლ ი ს მ ა მ ტ რ ე დ ი ს გ უ ლ ი

(ეკ. ასათიანის გაგონილი)

ყო და არა იყო რა, იყო ერთი გლეხი, ჰყავდა სამი ვაჟი. მოკვდა გლეხი და დარჩა აუარებელი ვალი. ვაჟები რომ წამოიზარდენ, ვალში მოჯამაგირედ დარიგდენ. ასე იმსახურეს, ვიდრე ჭკვაში ჩაცვივდებოდენ. ბოლოს გარდასწყვიტეს: ასე ცხოვრება არ შეიძლებაო, წავიდეთ სხვა ქვეყანაში, ვიშოვოთ ფული, ვალიც მოვიშოროთ და ჩვენც ადამიანურათ ვიცხოვროთო, სთქვეს და კიდევ შესარულეს.

ბევრი იარეს, ცოტა იარეს, მიადგენ ერთ ჯვარედინ გზასა. ერთ ქვაზედ დასხდენ, კარგა ხანს ილაპარაკეს, მერეთ მოეხვიენ ერთმანეთსა და გაუდგენ თავიანთ გზასა. უმცროსი ძმა მალე დაიღალა და ერთ პანტას ქვეშ დაჯდა დასასვენებლად. უცებ საიდგანლაც მოესმა ხმა, „შენი ვიყო, აი, იმ მტრედს მოვკლავდი, გულს ამოვაცლიდი და უმს გადავყლაპავდიო.“ ყმაწვილიმა მიიხედ-მოიხედა და ერთ კუნლის ბუჩქზედ დაინახა თეთრი ბამბა ქულასავით მტრედი, დაუმიზნა შეილდ-ისარი, მოჰკლა მტრედი, ამოუღო გული და უმი გადაყლაპა. იმისი შეკმა და ყმაწვილის დაძინება ერთი იყო. მზე შუბის ტარზედ იყო წამოსული, რომ გამოიღვიძა. კარგად მოშიენოდა—მოხსნა გულას პირი, უნდა მჰადი ამოეღო, მაგრამ გულიდგან თეთრ რძესავით აბაზები გადმოცვივდა. გაუხარდა ყმაწვილსა და სთქვა, ახლა კი ღმერთმა ინება ჩემი გამდიდრებაო, შესწირა ღმერთს მადლი და გაუდგა გზასა. ბინდისას მიადგა ერთი მოხუცებულის სახლსა, მივიდა დერეფანში, სადაც ბებერი იჯდა და მატყლს სჩეჩდა. შეეხვეწა:

დღედი, ერთი ლუკმა პური მაჭამეო!—ბებერმა უთხრა, ვინ მომცა, შეილო, პური, მეც შიმშილით სული მხდებოა?! მაშინ ყმაწვილმა ერთი პეშვი თეთრი აბაზები მისცა. ბებერმა ერთ თვალის დახამხამებაზედ გაუჩენელი გააჩინა სუფრაზედ. ყმაწვილმა რომ სული მოიბრუნა, ჰკითხა, დედი, დედაშეილობას, მიახბე რა ამბავია ამ თქვენი, ხემწიფის საბძანებელშიო?—რალა რა ამბავია, შეილო, ქვათა და ლოდათამცა ქცეულა ჩენი ხემწიფის ქალი, ლამის არის ქონებიდგან გააყენოს მთელი ღუნისი ახალ-გაზდები!.. ის თილისმა თითო დანახვაში ოც თუმანს იღებსო.., გავხარდა ყმაწვილსა და სთქვა: მაშ მეც ხომ ვნახეო. მოხუცმა ბევრი უშალა, მაგრამ ყმაწვილმა არ დაიშალა. აიკიდა გულა და გაუდგა გზასა. ხემწიფის სახლთან რომ მივიდა, გულა ამოიღო თავით და მიეძინა. ხემწიფის მსახურთ ეს არაფრად ექაშნიკათ და წიხლის კვრით გააღვიძეს. ვაჟმა ხემწიფის კარის კაცს თავისი სურვილი გამოუცხადა. კარის კაცმა ჩაითვალა ოცი თუმანი, ახალა ფარდა და გამოიხედა იმისთანა მშვენიერმა ქალმა, რომ ვაჟმა თვალი ვეღარ მოაშორა. ვაჟი აძლევედა ოც-ოც თუმანს და ქალს თვალს არ აშორებდა. დაიღალა და შესწუხდა ქალი. დაიბარა თავისი მამა და უთხრა, შეეტყო, თუ ვინ იყო ის ტყაპუტში გახვეული ბიჭი და ან ვინ მისცა იმდენი ფულიო. ყმაწვილი გაბედვით წარსდგა წინ და მოახსენა ხემწიფეს: „შემირთოს თქვენმა ქალმა და გეტყვი ჩემ ვინაობასაო.“ ქალმა დაიბარა ვაჟი, დასხდენ ჭამად: ქალმა მოილხინა და ვაჟიც მოალხინა. ქალი ასმევდა ბანგნარევე ღვინოს. ვაჟი მალე დათვრა. ქალმა ოქროს ქსოვილ ხალიჩაზედ დააწვინა. ვაჟმა ძილში წამოახველა და ამოაყოლა მტრედის გული. მტრედის გულმა დაიწყო ლულუნი: „ნეტა, რა დაგიშავე, ჩემო მშვენიერო პატრონო, რომ ქაჯისა და ჭიის კანჭის ხელში ჩამადგეო?“ ქალმა დასტაცა მტრედის გულს ხელი და სწრაფად გადაყლაპა. ვაჟი კი კარის კაცებს ფრიალო კლდეში ჩააგდებინა.

სამი დღე და სამი ღამე ვაჟი ევლო კლდეში უწებებლად. მერეთ გამოიღვიძა, მიიხედ-მოიხედა და ორი ვაშლის ხე დაინახა და სთქვა თავის გულში, ახ, ნეტავი შემეძლოს ფეხზედ წამოდგომა, აი,

იმ ვაშლებით ხომ სულს მოვიბრუნებდიო. მერე გაცოცდა, აილო ძირს ჩამოვარდნილი წითელი ვაშლი, გაკბიჩა, მაგრამ, ვაი, იმ გაკბეჩას!... უშველებელი რქები გამოესხა. შესწუხდა, საბრალო, დაეკარგა იმედი იმ კლდიდგან ამოსვლისა, მაგრამ ცოტა კიდევ გაცოცდა, აილო თეთრი ვაშლი და გაკბიჩა, უცებ რქები ჩამოსცივდა. „ეს კარგიაო, იფიქრა ყმაწვილმა, ახლაკი ამოვიყრი იმ ქალის ჯაფრსაო. რქები კიბესავით მიიღვა, ჯერ წითელ ვაშლით, გაივსო ჯიბე, მერე თეთრი ვაშლით და ამოვიდა კლდიდგან. იქვე ტყის პირში დაწნა კალათა, ჩააწყო შიგ წითელი ვაშლები და დადგა იმ ეკლესიის კარებთან, სადაც ქალი ყოველ დღე დაიარებოდა, გამოვიდა თუ არა წირვა, ბიჭმა კალათა ზევით ასწია, რომ ქალს კარგათ დაენახა. ქალმა თვალი მოჰკრა თუ არა წითელ ვაშლებს, ძრიელ მოეწონა, გადაუგდო ბიჭს ერთი ოქრო და ჩამოართო ვაშლებით საესე კალათა. ქალმა ოთახის კარებთან გაკბიჩა ვაშლი, გამოება ორი იმოდენი რქა, რომ ჰერს ებჯინებოდა. შესწუხდა ქალი და დაიწყო ტირილი. დაუძახა ხემწიფემ თავის ნაზირ-ვეზირთ და შესჩივლა თავისი ქალის უბედურება. მოიწვიეს ექიმები, მაგრამ ვერაფერი უშველეს. ვაჟს შეეცოდა ქალი, შევიდა ხემწიფესთან და მოახსენა; თქვენ ქალს ჩემს მეტი ვერაინ მოარჩენსო. მე მოვარჩენ მხოლოდ კი მარტო უნდა დაგეტოვოთო.“ დარჩენ ქალი და ვაჟი მარტოდ. ვაჟმა უთხრა, ვერ მიცნობ, ვინა ვარო? ქალს ფერი ეცვალა: „მომე ჩემი მტრედის გული და მოვარჩენო, უთხრა ვაჟმა. ქალმა წამოახველა, ამოვარდა მტრედის გული და ვაჟს თავისთავათ პირში ჩაუვარდა. მაშინ ვაჟმა ქალს შეაჭამა თეთრი ვაშლი. ქალს დასცივდა რქები.

ქალმა უთხრა ვაჟსა: რაკი შენ მაგისთანა სიკეთე მიყავი, ახლაკი შევირთამო. ვაჟს ძლიერ გაეხარდა. შეიყვანა კიდევაც თავისთან, ბანგნარევი ღვინო დააღვინა. ვაჟი კიდევ უარესათ დაითვრა. მაშინ ქალმა უბძანა, წაიყვათ ისევ იმ კლდეში ჩააგდეთ, ენახოთ ახლაც ამოვაო!. მსახურთ შეასრულეს ქალის ბრძანება. ვაჟმა რომ გამოიღვიძა, მოიფშენიტა თვალები, გაწვა გულ-დაღმა და შეიხვდა ზევით. ჰხედავს, რომ ერთ საშინელ მთის წვეროზედ სამ ღვეს გაძრი-

ელებული ჩხუბი აქვსთ. ერთი მათგანი წაიქცა, ძირს დაეცა კლდის პირას, ჩაიხედა კლდეში და დაინახა იქ მწოლიარე ვაჟი. ეს დევი მაშინათვე წამოხტა ფეხზედ, გაექანა ძმებისკენ და უთხრა არიქა, ძმებო, რაზედ ეხოცავთ ერთმანეთს, ჩავიდეთ ქვესკნელთ, იქ ერთი კაცი წევსო, თუ მოგვარიგებს ის, თუ არა და დავიღუპენითო.“

ჩავიდენ დევები ვაჟთან და უთხრეს: ასე და ასეა ჩვენი საქმე, ლამის, აი, ამ უჩინ-მაჩინი ქუდისთვის ხალიჩასთვის და სუფრასთვის ერთმანეთი ამოვხოცოთო. „ყმაწვილი ცოტათი დაფიქრდა და უთხრა. თუ თქვენ უჩხუბრათ გინდათ გაიყოთ მცირედი რამ, წადით ისეც იმ მთის წვეროზედ, ერთად დადექიდ, ვინც იქიდგან პირველად მოვა ჩემთან, იმას ხალიჩას მიეცემ, ვინც მერე, იმას სუფრას მიეცემ და ვინც ბოლოს, იმას კიდევ ქუდსაო.“ დევებს მოეწონათ ყმაწვილის რჩევა და შეუდგენ იმის შესრულებას. მხოლოდ ყმაწვილი რომ მარტო დარჩა, უბძანა ხალიჩასა:

ხალიჩავ, ხალიჩავ, შენსა მზესა!
შენი მომქსოვისა მზესა,
ამსვი, დამსვი და ჩემ დედობილის
სახლში დამსვიო..

ვაჟის სიტყვებზედ დაინძრა და რა დაინძრა ხალიჩა, რომ სულ არე-მარე თან მიჰქონდა. მივიდა ვაჟი თავის დედობილთან. ბებერს ასე გაუხარდა ყმაწვილის ნახვა, რომ სულ ცათა ფრინველს მოეკიდა. ბებერმა დაიწყო ცეცხლა პირს ფუს-ფუსი, ვაჟი ეხვეწებოდა: დედი, დაჯე, ჩემთან შენ ნურას სწუხხარო, ახლავ უბრძანებ ჩემ სუფრას და ის ჯარასავით დატრიალდებო.

ყმაწვილმა აიქნია სუფრა და უთხრა:

აბა, სუფრავ, შენსა მზესა,
შენი მომქსოვისა მზესა!
გაიშალე და მოგვართვი,
რაც გულსა, სურსა,
და თვალს ენატრებო.

გადიშალა სუფრა და მოერთოთ ქანდის კეთილი. სჭამეს, სვეს ორთავემ დედა-შვილურაო, მერეთ ვაჟმა ჩაიცვა ტანთ, თავზედ დაიხურა უჩინ-მაჩინის ქუდი და ფარულად შევიდა ქალის ოთახში. დაითრია ქალი გრძელი ნაწნაყებით, იმდენი ათრია იატაკზედ, იმდენი სცემა, მინემ მე და შენ მივეშველებოდით. ქალი ჰკენესოდა, აქეთ იქით იხედებოდა, უნდოდა ერთი თვალი მაინც მოეკრა თავის მტანჯველისათვის, მაგრამ ვერას გახდა, ბოლოს ღონე გამოლევულმა შესძახა: მითხარი ეინა ხარ? ხორციელი ხარ, თუ ეშმაკიო? ვაჟმა უთხრა: რაც ეშმაკობით წამართვი, ის მომეცი და დაგეხსნებიო.

ქალმა უთხრა: ახლა კი მე ცოლი და შენ ქმარიო. შერიგდენ. ვაჟმა გულ-ახსნით უამბო ყოველივე, უთხრა აგრეთვე დევებს, რომ ნიეთები დასტყუა. ქალს გაეხარდა და უთხრა ვაჟსა: აბა, თუ მართლა შენ ხალიჩას შეუძლიან რამე, უბრძანე მოგვატაროს მამიჩემის სახემწიფოეო. ვაჟმა გაშალა ხალიჩა, დასვა ქალი ზედა, თითონ მოუჯდა გვერდით და თავმომწონეთ უბრძანა ხალიჩასა:

ხალიჩავ, ხალიჩავ, შენსა მზესა!
შენი მომქსოვისა მზესა,
მოგვატარე მრთელი სახემწიფო
და ბოლოს ზღვის პირას შეგევასვენეო.

გასრიალდა ხალიჩა ნიავსავით, მოატარა ჩენი ქალ-ვაჟი მთა, ტყე, კლდე ბოლოს ზღვის ნაპირას დაეცა. ვაჟს ქალის კალთაში დასძინებოდა. ქალსაც ეს უნდოდა, ჰკრა ხელი და ზღვაში ჩააგდო, თითონ ხალიჩას უბრძანა: „აბა, ხალიჩავ, ამსვი, დამსვი და მამიჩემის სახლში დამსვიო.“ ხალიჩაც გასრიალდა თავისებურად და ქალი ერთ თვალის დახამხამებაზედ მიიყვანა თავის მამის სახლში.

ვაჟი ზღვამ ნაპირას გამოირიყა. ვაჟი დაღონდა და დაძმარდა, დახე, იმ ქაჯმა კიდევ მომატყუაო! ნალვლიანათ სთქვა ვაჟმა დაახედა. დაინახა ქვაზედ მჯდომიარე თეთრ წვერა მოხუცი. ვაჟმა ჰკითხა, ბერო კაცო, ეინა ხარო?—მე ქრისტე ღმერთი ვარ და შენ საშველად მოველიო.—აბა, თუ მართლა ქრისტე ხარ, მითხარი ახლა,

თილისმა მტრედის გული

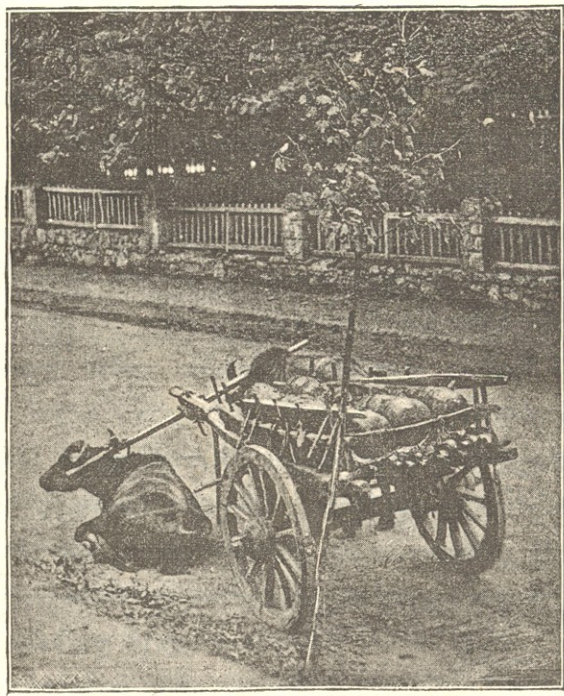
‘ემ თავს რითი უნდა უშველოვო?—ბერმა კაცმა თითი მიუშვირა ორ ალვის ხეზედ: „ჰხედავ, უთხრა, აი, იმ ალვის ხეებს.? ისინი ყოველ დილა შტოვებით ერთმანეთს ეკონებინან, ასე ჩახვეულები არიან მზის ამოსვლამდე, მზე ყურს ამოჰყოფს თუ არა, ისინიც დაჰშორდებიან ერთმანეთს. შენ იღროვე და იმ დროს მოსტეხე ერთი შტო, ვინემ დაშორდებიან. ის შტო ამოგიყრის იმ ბოროტი ქალის ჯაფრსაო.“ ყმაწვილმა მადლი გადუხადა ბერი-კაცსა და მეორე დღეს სწორეთ ისე მოიქცა, როგორც ბერმა კაცმა ასწავლა.

მოპარული ალვის ხის შტო წამოიღო ყმაწვილმა და ეკკლესიის კარებთან დადგა. გამოვიდა წირვა და ხემწიფის ქალი სულ ყველაზედ წინ გამოვიდა. ვაჟმა დაჰკრა ქალს თავში წკებლა და ქალი ვირათ იქცა. ვაჟმა იყიდა კოკები, აჰკიდა ვირს და ამ ცისამარა დღე სულ წყალს აზიდვინებდა. ერთ სოფელში რომ საქმე გამოვლევოდა ამ ქალს, ბიჭი მგორე სოფელში წაიყვანდა და იქ აგურს აზიდვინებდა. ასე ტარების დროს ენახოთ: ერთ სოფელში აეშვათ მარყუში ხემწიფის ასარჩევად. ეს მარყუში სამჯერ აუშვეს და სამჯერ ერთ ტყაბუჭში გამოხვეულ კაცს დააჯდა. ხალხს არ უნდოდა ის კაცი ხელმწიფეთა, ამიტომ შეიყვანეს გომში, დამალეს და კიდევ აუშვეს. მარყუში ბანიდგან ჩაფრინდა და ისევ იმ კაცს დააფრინდა მხარზედ. მაშინ ხალხმა ერთ ხმით დაიძახა: ალბათ ღეთის ნებააო! და აირჩიეს ის კაცი.

ახლად არჩეულმა ხემწიფემ თავის კარის წინ დიდი ზარი ჩამოკიდა და გასცა ბრძანება: „ვისაც ჩემთან საჩივარი ჰქონდეს, ზარი სამჯერ ჩამოჰკრას და მე გამოვალ საქმის გასარჩევათო“. ამ ამბავს მოჰკრა ყური ვირმაც და ერთხელ, როდესაც დაღალულმა ბიჭმა კაკალს ქვეშ დაიძინა, ვირი მივიდა, პირით გამოსწივა თოკი და სამჯერ ერთმანეთზედ დარეკა. გამობრძანდა ხემწიფე. ვირმა თავი დაუკრა, მაგრამ ლაპარაკი ვერ შეიძლო, მაშინ ხემწიფემ უბძანა მსახურთ: „ახლავ მოათრიეთ ამ ვირის პატრონიო!“ მოიყვანეს ბიჭი. ხემწიფემ თავისი ძმა მაშინვე იცნა, შეიყვანა თავის სახლში. ძმები გადაეხვიენ ერთმანეთს. ვაჟმა ყოველისფერი უამბო თავის ძმასა. ხემწიფე შეეხვეწა

თავის ძმასა, რომ ქალისათვის ეპატიებინა დანაშაული. ვაჟმა დაჰკრა
ვირს ალვის ხის წკვპლა და იმისთანა მშვენიერ ქალათ აქცია,
რომ მნახავეები თვალს არ აშორებდენ. ხემწიფემ დააქორწილა თა-
ვისი ძმა, დაულოცა ხემწიფობა, თითონ ვეზირად დადგა. ხემწიფემ
გადმოიყვანა თავისი მოხუცებული დედობილი თავისთან და ისე
აცხოვრებდა, როგორც თავის დედასა. უფროსი ძმა კი დაიკარგა:
ცამ ჩაყლაპა, დედა-მიწამ პირი უყო, ველარა გაიგესრა.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქატო იქა, მუქეილი აქა.

ვეფხისტყაოსანი

ნამუბობი

ძაწადილი ემაწვილებისათვის

ამბავი როსტევან მეფისა

რაბეთში ერთი მეფე ცხოვრებდა, სახელად როსტევანი. ეს მეფე ჭკვიანი, მდიდარი, პურადი, მოწყალე და სამართლიანი კაცი იყო. დიდი საბრძანებლოსა და ლაშქრის პატრონი ბრძანდებოდა. ღმერთს მისთვის ვაჟი არ მიეცა. ერთად-ერთი ქალი ჰყავდა—თინათინ. იგი ისეთი ლამაზი და შვენიერი იყო, არაკადარ გაგონილა,—სწორედ მზეთ-უნახავს ჰგავდა.

როსტევანი რომ მოხუცდა, ერთხელ იხმო თავისი ვეზირები, დაბრძანდა ტახტზე, ისინიც გვერდით მოისვა, ტკბილათ ემუსაიფა და ბოლოს გამოუცხადა: “ხომ ხედავთ, მოეხუცდი და სიკვდილი მომიახლოვდაო. მოდით, ჩემი მშვენიერი ასული დავსვათო მეფედ:

„ლეკვი ლომისა სწორია,
ძუ იყოს, თუნდა ხვადია“.

ამგვარად მეფემა და ვეზირებმა გადასწყვიტეს თინათინის ტახტზედ ასვლა.

მეფე როსტევანს ერთი შეილივით გამოზრდილი ვაჟი ჰყავდა, ავთანდილი, და ისე უყვარდა, როგორც ღვიძლი შეილი. ავთანდილი დიდი კაცის ძე იყო. ისეთი ტანადი, მშვენიერი და ყოჩაღი ჭაბუკი მთელ არაბეთში არ მოიპოვებოდა. არაბეთის ყველა ლაშქრების უფროსობა მას ებარა. ავთანდილს გულში, თურმე, მეფის ქალის

სიყვარული ჩაეარდნოდა და სულ მის ნახვასა და ცქერას ნატრობდა. ამიტომ თინათინის მეფედ დასმა რომ გაიგო, ძლიერ გაეხარდა. ეხლა ხომ ხშირად ენახავ და მისი ცქერით დავსტკბებიო, ფიქრობდა.

მეფემ ბრძანება გამოსცა, ჩემი თინათინ ხემწიფედ დავსვიო, მოდით და მოულოცეთო. მთელი არაბეთის დიდ-კაცობა შეიკრიბა სასახლეში სადარბაზოდ. ყველაფერი რომ მზად იყო, მოხუცებულმა მეფემ გამოიყვანა მზეთ-უნახავი ქალი, დასვა ტახტზე, თავზე გვირგვინი დაადგა, ხელში სკიპტრა მისცა და სამეფო სამოსლით შემოსა. მშვენიერი თინათინი კიდევ უფრო გამშვენიერდა და იქაურობას სხივი მოჰფინა. მამამ თავყანი სცა, გამეფება მიულოცა და დალოცა. შემდეგ სხვებმა სცეს თავყანი, მიულოცეს, ქება უთხრეს. მილოცვა რომ გათავდა, გაისმა საკრავების ხმა და დაიწყო საერთო მზიარულება.

თინათინმა კი მოიწყინა, მამის მოხუცება მოაგონდა, გული ამოუჯდა და მშვენიერი თვალები მარგალიტის ცრემლებით ავესო. მამა მივიდა, ეალერსა და უთხრა: „ნუ სტირი, ჩემო კარგო! დღეს არაბეთი შენია. იყავ მოწყალე და ყველას თავი შეაყვარეო. როგორც მზე ერთ გვარად უნათებს და ათბობს ვარდსა და ნაგავსო, შენც ეგრედ გებრალეობდეს დიდი და პატარაო: „რასაცა გასცემ შენიაო, რაც არა, დაკარგულია“.

ჭკვიანმა თინათინმა კრძალვით მოისმინა მამის დარიგება და ყველაფერი გულში დაიმარხა. გაიმართა სასახლეში ლხინი და ქეიფი. ნადიმობის დროს ახალმა მეფემ აღასრულა მამის დარიგება: გააღებინა სალარო და იმოდენი აუარებელი საჩუქრები გასცა, არ წასულა ცარიელი არც კაცი და არცა ქალი. ლხინი მთელი დღე არ შეწყვეტილა.

ნადიმობის დროს, როცა ყველანი მზიარულობდენ, როსტევან მეფემ ერთბაშად მოიწყინა და თავი ჩაჰკიდა. ამ ამბავმა ყველანი გააკვირვა. დაიწყეს ცილობა, ნეტამც რა უმძიმს მეფესო. სუფრის თავში აეთანდილი და უხუცესი ვეზირი სოკრათი ისხდენ. მათ მოინდო-

მეს მეფის გამხიარულება. ადგენ, აივსეს ჭიქები, მივიდენ, მეფის წინ მუხლი მოიყარეს და ხუმრობით მოახსენეს: „რათ მოგწყენია მეფეო, აღარ გიცინის პირობა? ალბათ მას ნაღვლობ, რომ თქვენმა ქალმა დასცალა საჭურჭლე თქვენი ძვირიო. რათ დასვით მეფედ ასული, თავსა რად უგდეთ ჭირიო.“

მეფემ რომ ეგ გაიგონა, გაეცინა, გაუყვირდა, სიძუნწე როგორ შემომწამესო. სოკრატსა და ავდანილის უპასუხა: „ძრიელ სტყუის, ვინც სიძუნწეს მაბრალეზსო. მე ის მაწუხებს, მოგზუცდი, და არავინ მყავს ისეთი, რომ მას ჩემგან ესწავლოს სამამაცონი ზნენიო; ან მგაედეს მშვილდოსნობაში და ანუ ბურთაობაშიო.“ ავთანდილს გაეცინა და თავი ჩაღუნა. მეფემ ჰკითხა: „რას იცინიო?“

ავთანდილმა მოახსენა, ჯერ პირობა მიბოძე, არ გამიწყრე და მაშინ გეტყვიო. მეფემ თინათინის მზე დაიფიცა. ვაჟმა უთხრა: „სანადღეო დავსდოთ, ჯარები მოწმად დავისწროთ, გავიდეთ მოედანზე და, აბა, ესცადოთ, ვინ ვაჯობებთო.“ მეფეს იამა და სიცილით უთხრა, არ შეგაჩრენ ტრაზახსაო. ხვალვე წავალ სანადიროთ და იქ გნახავ, რაც შეილი ხარო. ავთანდილი დამორჩილდა და ერთი სანადღეო დასდევს: „ვინც უარესი იყოს, იმან სამი დღე თავ-შიშველი იაროსო“.

მეფე კვლავ გამხიარულდა. დაიწყეს ხუმრობა, თამაშობა და სიმღერა. ნადიმი რო გათავდა, მეფემ მონადირეთ უბრძანა, მინდორი მოიარეთო, ნადირი მიიკვლიეთ და გარს შემოვრტყითო.

დილით ავთანდილ სასახლეში ადრე მოვიდა. ძვირფას ცხენზე იჯდა და შეენიერად იყო გამოწყობილი. მეფე ხუმრობით სანადიროთ გამოიწვია. მეფეც გამობრძანდა, შეჯდა ბედაურზე და წავიდნენ დიდი ამალით. მეფემ ბრძანა, თორმეტი კაცი ჩვენ გვეახლოს, შეილდ-ისარი მოგვართვან, ნასროლი დასთვალონ და ნაკრავიც შეადარონო. გაიმართა ნადირობა. ნადირი უთვალავი მოაწყდა. მეფემა და ავთანდილმა მთელი მინდორი ნადირის სისხლით შეღებეს.

შეშინებული ნადირი წინ გაირეკვს და წყლის ნაპირას მიადწივს. წყალს იქით კლდე იყო და ნადირი მას შეეფარა. ნადირო-

ბა რომ გათავდა, მეფე და აეთანდლილი წყლის პირას ჩამოხდენ და-სასვენებლად. მსლებლებიც იქ მოგროვდენ. მეფემ ბრძანა, მართალი სთქვით, არ გაბედოთ მორიდებაო. მათ მოახსენეს მეფესა, აეთანდლილმა გაჯობაო: ორივემ ორი ათასი დახოცეთ, მაგრამ მან ოციით მეტი მოკლაო და არცერთჯერ არ დაუცილებიაო. მეფეს ძლიერ გაეხარდა, იამა თავის გაზრდილის ჯობნება. მერე დაიწყეს ხუმრობა ტკბილი სიტყვა და ლაღობა.

ვეფხის ტყაოსნის ნახვა

როსტევან მეფე და აეთანდლილ რომ წყლის პირად ისხდენ, საკვირველი რამ ნახეს. წყლის პირად ერთი შვენიერი ვაჟ-კაცი იჯდა და მწარეთ სტიროდა. გარედამ მას ვეფხვის ტყავი ეცვა და ასეთივე ქუდი ეხურა. ხელში მკლავის უმსხოსი მათრახი ეჭირა და გვერდით შავი ტაიჭი (ცხენი) უდგა. მეფეს გაუკვირდა და ამბავის შეტყობა ისურვა. ერთი მონა გაგზავნა და უბრძანა, აქ მიხმეო. მონა მივიდა და მოახსენა: მეფე გიბრძანებსო. მაგრამ ვეფხის-ტყაოსანი ისე იყო შეპყრობილი თავისი დარდით და ნაღვლით, რომ სხვა აღარა ესმოდა-რა ქვეყანაზე. მეფის მოციქულს ხმაც არ გასცა. მონა დაბრუნდა და პასუხი არა მოიტანა-რა. მეფემ იწყინა, თორმეტი კაცი გაგზავნა და უბრძანა, აქ მომგვარეთო. ვეფხის-ტყაოსანს რომ აბჯრის ჩხრიალი შეესმა, შეკრთა, თავი მაღლა აიღო, ცრემლები მოიწმინდა, მოახტა თავის რაშს და გასწია. მეფის კაცებმა შეპყრობა დაუპირეს, მაგრამ საწყლები ერთიანად დახოცა. ვისაც-კი მათრახი გადაჰკრა, მკერდამდის გააბო. მეფე გაგულისდა და მდევარი მიაშველა. ვინც დაეწია ვეფხის-ტყაოსანს, წუთი-სოფელს გამოასალმა. მაშინ მეფე და აეთანდლილი შეჯდენ ცხენებზე და თვითონ დაედევნენ. ვეფხის-ტყაოსანმა შემოჰკრა ცხენს მათრახი და ისეთი გააჰქენა, რომ მაღე მიიფარა. ვერავენ მიხვდა, ქვესკნელში, ჩაძვრა, თუ ზეცას

ვეფხისტყაოსანი

აფრინდა. ბერი ეძებს და კვლავაც-კი ვერსად იპოვეს. ლაშქარმა მკვდრები დაიტირა და დაკოდილებს უპატრონა. მეფე საშინლად დალონდა. დაანება ყველაფერს თავი და შინ დაბრუნდა. აქ საწოლში შებრძანდა სედიანი და არავის არ იკარებდა აეთანდილოს გარდა. სასახლეს, მხიარულების ნაცვლად, გლოვის ფერი დაედო.

თინათინმა რა გაიგო მამის ეგრეთი შეწუხება, ადგა და სანახავად იახლა. მოლარეს ჰკითხა, რასა იქსო? მან მოახსენა, მეტე ბრძანდება ფერ-მკრთალი და წინ უზის აეთანდილიო. ქალი უკანვე დაბრუნდა, არ უნდოდა ვაჟის შეყრა. მეფემ ბრძანა: „ნეტა რასა იქს ჩემი ძვირფასი, ჩემი სიცოცხლე ქალიო?“ მოახსენეს, წვლან იყო, გიკითხათ და წავიდაო. მან მაშინვე იხმო ქალი, გვერდით დასევა, აკოცა და ყველაფერი უამბო. თინათინმა მამას მოახსენა, ნუ ემღურით ნურც ღმერთს და ნურცა ბედსაო. თუ ის კაცი ხორციელი ვინმე იყო, მნახელი გამოსჩნდებაო. მეფე ბრძანდებით არაბთა, გაგზავნეთ კაცი ყოველგან და მოგიტანებენ ამბავსაო. მეფეს ეს რჩევა ჰკუთნა დაუჯდა, იხმო მონები მრავალი და გაგზავნა იმ ვაჟის საძებნელად. მეფის მონები წავიდნენ და მთელი წელი ეძებეს, მაგრამ არამც თუ თვითონ, მისი მნახელიც ვერვინ იპოვეს. მეფემ ბრძანა, ის უთუოდ მოჩვენება რამ იყოო, დაანება თავი ჯავრს, გამხიარულდა და უწინდებურად დაიწყეს ქეფი და ნალიმობა.

ერთ ღამეს აეთანდილი თავის სადგომში იჯდა, წინ ჩანგი ედვა, უკრავდა და ამღერებდა. ამ დროს შემოვიდა თინათინის ზანგი და მოახსენა, დედოფალი გიბრძანებსო. ვაჟი სიხარულით წამოხტა, ძვირფასი კაბა ჩაიცვა და გასწია მზეთ-უნახავთან. თინათინი ოთახში ბრძანდებოდა, უსაპირო ყარყუმი ესხა და ბროლის კისერზე გრძელი თმა შემორტყმოდა. კაცის თვალი მასზე უმშვენიერესს ვერვის ნახედა. აეთანდილოს წყნარად უბრძანა, დაჯექიო. ვაჟმა აღტაცებით დაუწყო ქალს ცქერა და მოახსენა. მიბრძანეთ, რა გიმძიმთო? თინათინმა ვაჟს ალერსით მოაგონა, მან და მეფემ რომ ვეფხისტყაოსანი ნახეს, წადი, მოძებნე ის და იპოეო. სამი წელიწადი ვადა მისცა და უთხრა: თუ იპოე, ხომ კარგიო, თუ არა-და დავიჯერებ, უჩი-

ნარი ყოფილაო. ამასთან ქალმა ვაჟს გაუმჟღავნა დაფარული სიყვარული და ფიცი მისცა, შენს მეტი ქმარი არ შევირთოო. აღტაცებულმა აეთანდილმა აღუთქვა წადილის აღსრულება. მერმე ერთად დასხდნენ, ისიყვარულეს, ცოლ-ქმრობის პირობა დასდევს და გაშორდნენ.

ათანდილ შინ მივიდა ნაღვლობდა, ვაი, თუ ვერ ვეღირსო ჩემი მზის ნახვასაო. მთელი ღამე სულ ამის ფიქრში იყო. მის თვალს ძილი არ ღირსებია. რომ გათენდა, ცხენზე შეჯდა და სასახლეში წავიდა. როსტევან ნახა და მოახსენა, მსურს სალაშქროდ წავიდე და მტერთა ჩვენთა ვაგრძნობინო, თქვენი ქალის გამეფებაო. მეფე მოეხვია გადაჰკოცნა, როგორც შეილი, და ნება დართო.

ათანდილი პირ-და-პირ მამულში წავიდა. მის ყმებს ძლიერ იამათ ბატონის მობრძანება, მიეგებენ და დიდის ამბით დახედნენ აეთანდილს. აქ იგი სულ სამი დღე დარჩა. მოიხმო თავისი თანაშემზრდილი ერთგული ყმა შერმადინი, მოისევა გვერდით და ყველაფერი უამბო. მას ჩააბარა სახლ-კარი, ყმა და მამული და ნაცვლათ თავისა დასტოვა პატრონად. ყმებს წერილი დაუგდო, რომ შერმადინი მის მაგიერ პატრონად გაეხადათ, მინამ ის დაბრუნდებოდა. შერმადინს უთხრა, თუ სამს წელიწადს არ დაებრუნდე, იცოდე მკედარი ვიქნებიო, დამიტირეთ, მიგლოვეთ და მეფესაც აცნობე ჩემი სიკვდილიო. შერმადინი შესწუხდა და ეხვეწა, მეც წაგყვებიო, წამიტანეო, მაგრამ აეთანდილმა უარი უთხრა და მარტო წავიდა. შერმადინმა შემოიარა აეთანდილის ქვეშევრდომნი და წაუკითხა მისი წიგნი. ყველანი დაალონა ბატონის მოშორებამ, მაგრამ რას იზამდნენ? შერმადინი იპატრონეს და მორჩილება განუცხადეს.

ვეფხისტყაოსანი

ავთანდილის წასვლა და ტარიელის ძებნა

ავთანდილი რომ წავიდა, დიდ ხანს იმგზავრა; არაბეთის საზღვარს გასცილდა და სხვა ქვეყნებში გავიდა. მრავალი ქვეყანა მოვილო. დიდი გაჭირვება გამოსცადა, ბევრი მგზავრი გაიცნო და ვეფხისტყაოსნის ამბავი ჰკითხა, მაგრამ ვერა შეიტყორა. მგზავრობის დროს ავთანდილი ხშირად იგონებდა თვისს საყვარელს და მისი მოშორება გულს უკლავდა. ავთანდილმა იმოდენ ხანს იარა და ექება ვეფხისტყაოსანი, რომ სამს წელიწადს ბევრი აღარ აკლდა. ბოლოს ერთს ისეთ მივარდნილ ალაგს მიაღწია, მთელ თვეს ადამიანის სახე არ უნახავს. საღამოს ჟამს დაღლილი ავთანდილი ერთს მაღალ მთის წვერზე ავიდა დასადგომად. იქიდგან ისეთი თვალ უწვდენელი მინდორი დაინახა, რომ შეიდი დღის სავალი იყო. მთის ძირში წყალი ჩამოდოდა და ნაპირები ტყეს შეეკრა. ავთანდილმა იანგარიშა დრო და ნახა, რომ ორი თველა დარჩენოდა ვადამდის. ამან უფრო მოუყიდა ცეცხლი საბრალოს და არ იცოდა, რა ექმნა, დაბრუნებულყო შინ, თუ კიდევ დარჩენილიყო. თუ არ დაებრუნდი, დრო გავაო, მკვდრად ჩამთვლიან, მიკლოვენ და მიტირებენო, ფიქრობდა — მერმე რალა პირით მივიდეო, დაებრუნდე-და, რა ამბავი მიუტანო მზეთ-უნახავს ჩემს მიჯნურსო. მერმე, ღმერთს შესჩივლა: რად გამიწბილე ამოდენი ცლა და ძებნაო. მაგრამ უღვთოთ არაფერი არიქნებაო, სთქვა, და გადასწყეცა მოცდა. ადგა და გადინადირა ქედი მაღალი ტყიანი. წყალს გასცილდა და მინდვრად გავიდა. იქ მრავალი მხეცი და ნადირი ნახა. ავთანდილს ჭამა მოუნდა. შეეღოს ისარი ჰკრა და მოჰკლა. ცხენიდგან გადმოხტა, კვესით ცეცხლი აანთო. შამფური გასთალა და წვადი აავო. მინამ წვადი შეიწვოდა, ცხენს საძოვარი მისცა. ამ დროს ექვსი ცხენოსანი კაცი დაინახა, მისკენ მომავალი. გაუკვირდა: მთელს თვეს კაცის სახე არ ენახა. იფიქრა: უთუოდ მეკობრეები (ავაზაკები) არიანო. აიღო შეილდ-ისარი, ცხენს მოახტა და მათკენ გასწია.

რომ მიახლოვდა, ნახა, ორ უხნეს უმცროსი მოჰყავდათ დაკოდლი, თავიდან სისხლი სდიოდა და ხშირად გული უღონდებოდა. აეთანდილმა შესძახა მათ: ძმანო! ვინა ხართ? მე ცუდს კაცებს დაგამგზავსეთო. მათ მოახსენეს: „დაგვიწყნარდი, ღეთის გულისთვის და გვიშველეო.“ მერე უამბეს, რომ ჩვენ ძმები ვართო. სანადიროთ წამოვედით, ვინადირეთ, გავიმარჯვეთ და ლაშქარი გავისტუმრეთო. ჩვენ აქ დაერჩით, სამი ძმანო, და ერთმანერთს გავეჯიბრეთო, ამ დროს ენახეთ ვილაც ვაჟი, ვეფხის-ტყავში გახვეულიო. გაგვაკვირვა მისმა შვენებამა და შეპყრობა მოვინდომეთო. დავედევნეთ, შეუტეთ და უმცროსმა ხელი სტაცაო. მან მათრახი მოუქნია და თავი ისე გაუჩეხა, რომ მკვდარს დაემზგავსაო. თვითონ წავიდა ტაიჭით და, აი, დახე, საღ მიდისო“ — უჩვენეს აეთანდილს.

ათანდილს აღუსრულდა დიდი ხნის წადლი; იპოვა ვისაც, ეძებდა და განარებული ცხენი გაქუსლა. მგზავრებს გზა დაულოცა და უთხრა, ჩემ ბინაზე ჩამოხტით და იქ დაისვენეთო. ვეფხის-ტყაოსანს რომ მიუახლოვდა, იფიქრა, შეყრა მისი არ ივარგებს, რადგან კაცსა არ იკარებსო. თუ ადამიანია, უთუოდ სადმე ბინა ექნებაო, ფიქრობდა აეთანდილი. სადაც წავა, მეც მივყვები ფარულად და იქ მოეძებნი ღონესაო. მართლაც გამოუდგა დაფარულად უკან. ორი დღე და ღამე იარეს. მესამე დღეს, საღამოს ჟამს აეთანდილმა დაინახა უზარ-მაზარი კლდეები. იმ კლდეებში ქვაბი იყო და ძირს წყალი ჩამოუდიოდა. წყლის პირს შამბი მოსდებოდა. უზარ-მაზარი ხეები კლდის წვერებს აცილებოდნენ. ვეფხის-ტყაოსანმა გაიარა წყალი და გამოქვაბულს მიმართა. აეთანდილი ცხენიდან გადმოხტა, დიდ ხეზე ავიდა და იქიდან ცქერა დაუწყო.

ვეფხის-ტყაოსანი რომ ქვაბს მიუახლოვდა, კარზე გამოდგა ტირილით შავთ შემოსილი ქალი. ვაჟი ცხენიდან გადმოხტა, მოეხვია იმ ქალს ყელზე და ცხელი ცრემლით შესტირა: „დაო ასმათ! ხომ ხედავ, გავცივდულა ჩვენ იმედი; ვეღარ ენახეთ სიცოცხლეში, ვისიც ცეცხლი ჩვენ გვედებისო.“ ესე სთქვა და მკერდს ხელი იკრა,

ვეფხისტყაოსანი

თვალებიგან ცხარე ცრემლი სდიოდა და თმას იგლეჯდა. ქალიც ეხვეოდა და სტიროდა. კლდენი მათ მოთქმას ბანს აძლევდენ. აეთანდილი გაკვირვებით უტკეროდა ამ სამწუხარო ამბავს და ვერ მიმხვდარიყო. როცა დაწყნარდენ, ქალმა ცხენი ქვაბში შეიყვანა და აღკაზმულობა მოხდა. ვაჟსაც აბჯარი შემოსხნა. ორიენი ქვაბში შევიდენ. აეთანდილი მთელიღამე გარედ დარჩა და ფიქრობდა, როგორ გაეგო მათი ამბავი? რომ გათენდა, შევებიანი ქალი გამოვიდა, ცხენს ლაგამი ამოსდო და წმენდა დაუწყო. მერმე შეკაზმა და აბჯარიც გამოიტანა. გამოვიდა ვაჟი, მოეხვიენ ერთმანერთს და ტარილით გამოესალმენ. ვეფხისტყაოსანი შეჯდა თავის რაშხედ და წავიდა. საბრალო ქალი დარჩა მარტო დაღონებული.

ვეფხისტყაოსანი რა გზითაც მოვიდა, იმავე გზით წავიდა. ქვაბს რომ გაშორდა და მიწდგრად გავიდა, აეთანდილმა სთქვა: „ღმერთმა მომხედაო.—იმ ქალს შევიპყრობ და ყველაფერს ვათქმევინებო. ქალი ქვაბიდგან გამოიჭრა, ეგონა ტარიელ დაბრუნდაო. სახე რომ ეუცხოვა, კივილი მორთო. აეთანდილი ცხენიდგან გადმოხტა და მიახლოვება უნდოდა. ქალი თავს არ ანებებდა და შეხედვაც ეზარებოდა, ტარიელს ეძახდა და შევლას ევედრებოდა. აეთანდილი მუხლს უყრიდა და ეხვეწებოდა: ღმერთი იწამე, იმ ყმის ამბავი მიამბევეო. ბევრი ეხვეწა და ემუდარა, მაგრამ არა გაუვიდა-რა. ვაჟს ხვეწნა მოეწყინა, გაჯაერდა, ადგა, ქალი თმით წამოხიდა, ყელზე დანა დააბჯინა, და უთხრა: „თუ მიამბობ, ამის მეტს არას გავენებ, თუ არა-და ღმერთმა ისე ჩემი მტერი მოკლას, მე შენ მოგკლაო.“

ქალმა უპასუხა: ეგ რა ღონე მოიგონეო? თუ მომკლავ, მეც ეგ მიწდა, ტანჯვისაგან გამომიხსნიო. რას იზამდა, ქალს თავი დაანება, ბოდში მოითხოვა, ცალკე დაჯდა და ტირილი დაიწყო. თავის მიჯნურს იგონებდა და ნაღვლობდა, რომ ამდენმა ცდამ ამაოდ ჩაუარა. ქალი ჯერ მრისხანედ იჯდა და ყურს უგდებდა. მერმე ტარიელი მოაგონდა. ვაჟიც შეებრალო და თვითონაც ტირილი ამოუშვა. აეთანდილი ადგა, კიდევ მუხლი მოუყარა და ემუდარა: „მაპატიე, რაც შეგცოდნო და შემიბრალებ მიჯნურიო“. ქალმა რომ მიჯნურობა

ესმა, ამოუჯდა გული და ტირილს მოუმატა. აეთანდილმა ეგ შენიშნა და კიდევ უთხრა: „დაო, მიჯნური მხეცსაც შეებრალეზაო- მეც მიჯნური ვარ, ღმერთი იწამეო, მზემა ჩემმა გამომგზავნაო. ორისაგან ერთი მიყავ: ან მაცოცხლე ან მომკალიო და ჭირი ჭირსა მომიმატეო.“

ქალმა რომ ეგ გაიგონა, აეთანდილი შეებრალა და უთხრა: ტარიელიც მიჯნურია, ამისთვის მებრალეზიო. თუ მომისმენ, რასაც გირჩევ, მე შენს თხოვნას აგისრულეზო. აეთანდილს გულში გაეცინა და უპასუხა: დაო, ეგ სიტყვა სწორედ ამ არაკსა ჰგავსო. ორი კაცი მიდიოდენ. წინა კაცი ჭაში ჩაეარდა და უკან მსვლელობა ჩასძახაო: „ამხანაგო! მანდ იყავი, მომიცადეო. მე შინ წავალ, თოკს მოვიტან, გიშველი და ამოგზიდავო.“ სხვა რა გზა მაქვს, არ გელოდე, სად უნდა წავიდეო?“ ჩემი საქმეც ამას გავსო, უთხრა აეთანდილმა.— რა ღონე მაქვს, არ გისმინო!

ქალმა უთხრა აეთანდილს ვეფხის-ტყაოსნისა და თვისი სახელი და ურჩია, აქ დაიმაღე ქვაბშიო, დაუცადე მოსვლამდისო და, როცა მოვა, გაგაცნობო. ვეცდები, შენი თავი შევაყვარო და ის გიამბობს ყველაფერსაო. აეთანდილს იამა და დათანხმდა.

ბევრი ხანი არ გასულა, მოისმა ხევში ჩხაპუნი. გაიხედეს და მომავალი ტარიელი დაინახეს. ასმათმა აეთანდილი სიჩქარით ქვაბში დამალა, გაეგება ტარიელს და ორივენი ატორდენ. ქალმა აბჯარი შემოხსნა, ქვაბში შეიტანა და ცხენიც შეიყვანა. ტარიელს ქვეშ ვეფხის ტყავი დაუგო. აეთანდილ სარკმლიდგან ჩუმად უჭკრეტდა ყველაფერს. ასმათმა კვესით ცეცხლი აანთო, წვადი შესწვა და ტარიელს მიართვა. მან ერთი ნაჭერი აიღო, პირში ჩაიღო, მაგრამ ჭამის თავი აღარ ჰქონდა და დაუცოხნელი ლუკმა პირიდგან გამოაგდო. მერმე დაწვა, ცოტა მიეძინა. ძილში საშინლად შეკრთა, წამოვარდა ცეტივით, მორთო ტირილი და თავში იცა. საბრალო ქალიც, მისი შემცქერი, სტიროდა და პირს იხაკავდა. მერმეთ ჰკითხა ტარიელს, რად დაბრუნდი, გენაცვალე, ასე მალეო, რა შეგემთხვაო? ვაჟმა უთხრა ვიღაც მონადირე მეფე ვნახე თავის ლაშქრითაო; არ მინდოდა, რომ შეეყროდი, მოეერიდე და შინ მოვედიო.

ვეფხისტყაოსანი

ასმათმა ამით ისარგებლა და ტარიელს უსაყვედურა, რატომ აღამიანს არ იკარებო. დედა-მიწა მოგივლია, ერთი კაცი როგორ ვერ იპოვე, რომ გიძმოს, შევაქციოს და მარტო ყოფნით არ გაშმაგდეთ (გაანჩხლდეთ).

ტარიელმა უპასუხა: „დაო ასმათ, ვინ არის, შენს გარდა, ქვეყანაზედ ისეთი ხორციელი აღამიანი, რომ ჩემთვის იწამოს, ჩემთან გასძლოს და ჩემი ჭირი აიტანოსო.“

ასმათმა მოახსენა: „რადგან შენი ვეზირობა ღმერთს ჩემზე მოუგდიაო, მე გიპოვი ისეთ კაცს, თუ ფიცს მომცემ, არას ავნებო.“ ტარიელმა შეჰფიცა, რომ ეამებ და ძმასავეთ შევიყვარებო. მაშინ ასმათი ადგა, შევიდა აეთანდილთან, მოჰკიდა ხელი და გამოიყვანა, ტარიელს აეთანდილი ძლიერ მოეწონა, ადგა, წინ მიეგება და მიესალმენ ერთმანერთს. ეს ორი ვაჟ-კაცი რომ ერთად შეიყარენ, შევნიერი რამ სანახავი იყვენ. ტარიელმა მოისევა გვერდით უცხო ვაჟი და ჰკითხა, ვინ ხარ, ანუ საიღამ მოსულხარო? აეთანდილმა დაწერილებით უამბო თვისი ვინაობა. მოაგონა ისიც, მან და მეფემ რომ ნახეს ტარიელი ვეფხვის-ტყავით მოსილი წყლის პირზე, ტარიელმა რომ მეფეს ჯარი დაუხოცა და გაქრა, მეფემ რომ მოიწყინა, საძებნელად კაცები გაგზავნა და ვერ იპოვეს. მერმე მოახსენა: მე ჩემმა მზემ თინათინმა გამოამკზავნაო. სამი წელი ვადა მომცაო, გეძებე და ვერ გიპოვნეო. ბოლოს უთხრა, შენგან გალახული სამი ძმანი ვინმე ენახე, მათ მასწავლეს, და მოვაგენიო.

ტარიელს ყველაფერი გაახსენდა; შეებრაღა აეთანდილი, გმირობა მოუწონა, აქო და დაუჟაღლა მოსვლისათვის. აეთანდილმა მადლობა მოახსენა, თვითონაც აქო და შეამკო ტარიელი. მერმე უთხრა, შენმა შეყრამ ყველაფერი დამაფიწყაო, და, მის მეტი არა მინდა-რა, რომ გიახლო, სიკვდილამდის გაამო და გემსახუროო. ტარიელი არ დათანხმდა. მიჯნური ხარ, მებრალეებიო. რა-კი მპოვე და წადილი აღვისრულდაო, უთხრა, გეტყვი, რათ ვარ აგრე გადმოჭრილიო. ჩემი ამბის თქმა ძნელიაო, გულზე აღმურს მომიკიდებსო. მაგრამ რა ექნა რა-კი გიძმეო, მოვალე ვარ შენთვის თავი არ დაეზოგოეო. ასმათს უთხრა: „დაო, მოდი, მომიჯექი და თუ დაებნდე, წყალი მაპკურეო.“ მერმე საშინლად ამოიოხრა და მოჰყვა თავის ამბავს.

გ. იოსელიანი

(შემდეგი იქმნება)

პ ა ტ ა რ - პ ა ტ ა რ ა

ს ა მ ე ც ნ ი ე რ ო წ ე რ ი ლ ე ბ ი

წ ე რ ი ლ ი მ ე ა თ ე

„ჩვენ კაცთა მოგვცა ქვეყანა
 გვაქვს უთვალავი ფერთა...“

შ.თ.ბ.

მოგილოცავ ახალ წელს, ჩემო საყვარელო დაო
 ანიკო! ჩვენი დაუღალავი მასწავლებელიც ჩურჩხუ-
 ლებით და ჩამძინით დავაბერე და ასე მითსრა: «ჩვეუ-
 ლებს რჯულთ უმტკიცესიაო», მაშ ჩვეულებისამებრ მეც
 მოგილოცავ ახალ წელს და ვისურვებ შენთვის ყოველი
 კეთილით განახლებულს სულიერს და სორციელ ცხოვ-
 რებსასაო.

მერე დამიწყო ბასნი ბუნების მეტყველებასე: «ეს ჭიდრა,
 აკტინია, სომ გაგაცანიო, ახლა უფრო გასაოცარ ამბებს
 ვიამბობო.

ერთ ნაირი ცხოველიც უნდა გაგაცნოო, რომელიც
 გარეგანი შესედულობით ნამდვილად აკტინიას წაჭკავსო,
 ესე იგი, ლამაზი ფერად-ფერადი ფოჩები თაიგულივით
 აქვთ გადაშლილიო, მაგრამ იმით კი განირჩევა აკტი-
 ნიისაგან, რომ ტანი ქვასავით უმაგრდებაო და ამიტომაც
 ქვის ჰოლინები ეწოდებათო. ახალგაზდა ჰოლინებს
 ტანი აკტინიასავით რბილი აქვთ, მაგრამ ბოლოს და

ბოლოს უქვავდებათო. სიდიდითაც და შიგნეულობის მო-
წობითაც ზოლიპები აკტინებს წააგვანანო და ზოლი-
პებიც სამ ნაირად მრავლდებიანო: კვერცხებით, კოკრობით
და დაყოფით, მაგრამ ყურადღების ღირსია მათი კოკრო-
ბით გამრავლებათ.

ჯერ ზოლიპი ამოიჩვენეს თავისთვის მეუღრო ალბას
სადმე სღვის ძირას და აქ მაგრათ ჩააკვდებო რაიმე კლდეს
და რაკი ძირს მოიკიდებს, მერე იწეებს სოლმე კოკრობით
ბღარტობასაო. მომეტებული ნაწილი ახლად ამოხეთქილი
ბღარტებისა დედასთან მოუშორებლივ შეწებებული რჩებიან-
ო, ახლა ეს ბღარტები კოკრობენ და ახალთაობას აჩენენ
და ამ გვარად ყოველ წლივ თაობა თაობას ემატებო.
რამდენიმე წლის სედიხედ ბღარტობით ეს ზაწაწკინტელა
ცხოველები ერთმანეთთან შეწებებულები რამდენიმე ტოტე-
ბათ მილიონობით მრავლდებიანო. ტოტები კიდევ ახალ
კოკრებს ამოხეთქენ, რომელნიც ბოლოს ტოტებათ გადიქ-
ცვეიანო და ამის გამო ეს რამდენიმე ათას მილიონობით
შემდგარი ოჯახის შენობა გარეგანი სახით ნამდვილად
ბუჩქს, ან ტოტე-გადაჭიმულ რომელიმე მცენარეს წაჭკვა-
ნანო. ისიც არ დაგავიწყდესო, რომ ეს ამდენი მილიონო-
ბით შემდგარი ოჯახი, როგორც გარედგან არიან ერთმა-
ნეთთან შეწებებულები, ისე შიგნეულობაში ერთიერთმანეთ-
თან საკვებავი მილებით არიან შეერთებულებიო.

ბღარტობის დროს ეს ზაწაწკინტელა ცხოველები რბი-
ლი, ლორწოიანი ტანისანი არიანო, მერე და მერე კი
ტანის გარეთა კანში კირი უჩნდებათო და თვითვეული
ლოკოკინასავით კირის ჰარკით შეიმოსება სოლმეო. შემ-

დეკ კირი ცხოველებს შიგნეულობაშიაც უხნდებათო, ბოლოს და ბოლოს რამდენათაც ცხოველი სანში შედის, კირი უფრო და უფრო ემატება, მაგრდება, და სიკვდილს შეძდეკ სრულებით ქვაბდებაო.

ამ გვარად რიგი კვდება და ქვაბდება და რიგიც ახლად ბღარტობსო.—ქვედა სართული ქვაბდება და ზედა ბღარტობს და ხესავით ნორჩს ტოტებს ამოხეთქავს ხოლმეო.

მერე მასწავლებელი შეძეკითხა? «მარჯანი სომ გავიცონიაო? მე მაშინაღვე მომაგონდა და მსწრაფლ მოვიხსნარე და მოვასხსენე შენი ჯვრის ამბავი, ნათლიამ რომ მარჯანის ჯვარი დაგანათლა.

ჰო და, აი, ამ გაქვაბულ ცხოველების ტოტებს მარჯანი ეწოდებათო. მაგრამ ანიკოს რომ წითელი მარჯანის ჯვარი აქვს, ის სხვა ჯიშის მარჯანია და ჯერ კი ამ მარჯანის ამბავი გავათათო.

უწინდელს მეცნიერებს მარჯანი მცენარე ეგონათ. მართლად და ვინც მარჯანის გარეგან, მცენარეულ სახეს შესედავდა, მის ფერადფერადობას დააკვირდებოდა, აბა ვინ მოიფიქრებდაო, რომ ეს თაიგულივით გადამლილი, ლა-მასი ფერის ფოჩებიანი ქმნილება ცხოველი რამ იქმნებოდაო. აკერ სურათს დააკვირდი და შენც ადვილად წარმოიდგენო.

აკერ ერთი ზოლიანი ცალკეთ ცხოვრებს, კუნჭულში მიძალულა და ფერადი ფოჩები გადუშლია და ელის წვრილმან ჭიაღუას, რომ დასუსნოს და გადაელანოსო. უფრო უფრადლების დირსი აკერ ის ტოტებისანი ზოლიანია; მა-

გრათ ჩაჭკდომია ზღვის კლდეს და ტოტები ზღვაში ჩაუკიდნია. ვინ იცის რამდენის საუკუნის ამბავია, ვიდრე მგოდენი ტოტებიანი სე გაიხდებოდა. თვითვეული ტოტი ე მავ სისა მარჯანის კუნწულას შეადგენსო. ტოტებსედ რომ ვარსკვლავებივით ასსია, ეკენი ახლად ამოხეთქილი კოკრებია; ეველა ეკ კოკორი ცოცხალი ცხოველია და ზღვის ჭია-ღუთი იკვებება, ცხოვრობს და მერე ბღარტობს ამრავლებს თაობას და თითონ ბერდება, ქვავდება და კვდებაო.

მარჯანი ცხოვრობს განსაკუთრებით ცხელი ქვეყნის ზღვებშიო, — განაგრძო მასწავლებელმა, — და არც ისე ღრმად

უეგარს მოძენებაო, 17—18 საუენის სიდრმესედ აღმოირ-
ხეეს სოლმე ზღვაში ქვეებს, ან კლდეებს და მაგრან მოჭკი-
დებს ძირს. ისე არსეინად ცხოვრობს და მრავლდება, რო-
გორც სევით არა ერთხელ მოვიხსენიეთო.

მარჯანის მოძრაობა მხოლოდ იმაშილა მდგომარეობს, რომ ტანს ლოკოკინასავით სან გარედ გამოხსწევს, სან ისევ ბუდეში იმალებაო. საჭმლის მოსაპოვებლად კი თავის სსივოსან ფოჩებს შლის და რასაც წელის ნაკადული მოუტანსო, მეტი რა გზა აქვს, იმას ჯერდებაო, ფოჩებ-გადაშლილი აკტინია ძლიერ მგრძნობიარება, საკმაოა ჰატარა რამ მიხესი, რომ მაშინათვე მოკუძმოს თავის ფოჩები, ასე გასინჯე ჩრდილისაც კი ეშინიანთო. მაგალითად როცა ზღვებში დიდრონი სომალდები და გემები დაცურავენ, მაშინ გადაშლილ აკტინიას იშვიათად შესვლებიო.

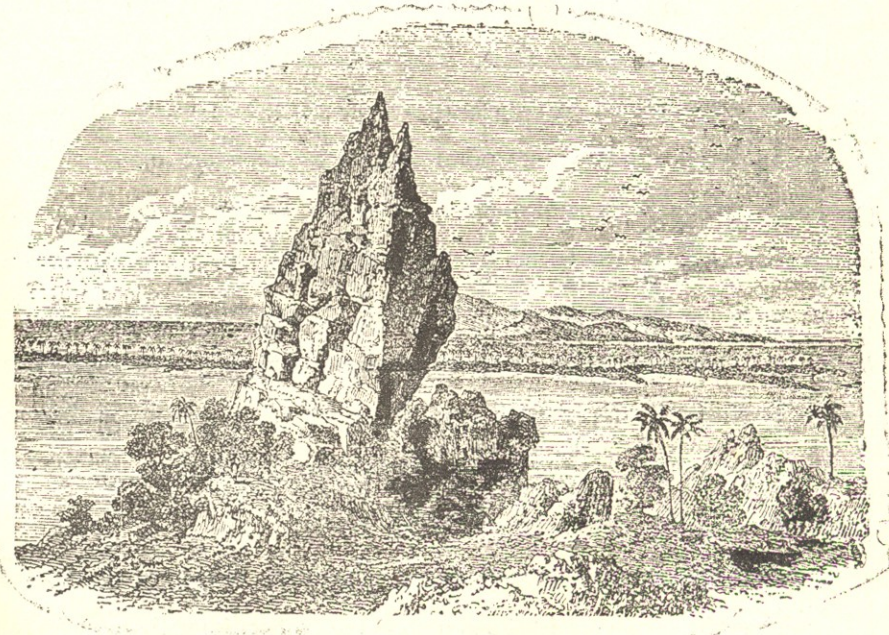
თუძცა სომალდები და გემები თავის აჩრდილითაც კი აშინებენ ჩვენ ჰატარა მარჯანებს, მაგრამ სამაგეიროთ ბევრი კაი გემები დაუღუპავთ ამ ჰაწაწკინტელა ცხოველებსაო.

დაო ანიკო! მე ძლიერ გამიკვირდა. ვეჟო! ეს ერთი გოჯის ტოლა ცხოველები როგორ ამსხვრევენ ქალაქის ტოლა გემებსო?

მასწავლებელმა, აი, როგორ ამიხსნა: თუძცა თვიოთვეული ცხოველი (მარჯანი) სიდიდით ორიოდ გოჯს არცკი გადაემატებაო, მაგრამ რადგან მთელი საუკუნოებით ბლარტობენ და ქვაბდებიან და ერთი ერთმანეთსე შედუღებული, შეწებებული რჩებიან, ამის გამო მათი კირის დუღაბივით

მაგარი შენობა ბოლოს იქამდე იზღება, რომ ზღვიდგან უცბათ მთელი კუნძული ამოჭყოფს სოლმე თავსაო. ვინ იცის, რამდენი ათასი საუკუნე უნდებიან ეს წვრილი ცხოველები თავის შენობას, მაგრამ ის კი ვიცითო, რომ ამ ქაძად მარჯნის კუნძულები ბლომად არიან გაფანტული ცხელი ქვეყნის ზღვებშიო.

აი, ამ გვარი მარჯნის კლდეები, ანუ კუნძულები სოკჯერ მხელი შესანიშნავნი არიან, რადგან ჯერ თავი არ ამოუყვიათ ზღვიდგან და ხდებიან საშინელი უბედურობის მიზეზად, რადგან გაქანებული სომალდები და გემები მოულოდნელად, უცბებდად, დაეტაკებიან სოლმე, ლუკმა-ლუკმით იმსხურევიან და იმოდენი ხალხი და საქონელი იღუპება ზღვაოკვანებშიო.

მერე მასწავლებელმა მითხრა:— აბა, დახედე ამ სურათსაო. ხედავ ამ ვეებერთელა აყუდებულ კლდეს. აი, ეგ სულ

მარჯნის უნარიანო და მკ მთის გარშემო ხომ სედავ კლდეებს, სეებს? ეკ არი მარჯნის კუნძულიო და ზოგიერთა კუნძული თქვენ სოფ. ზიარსე ათჯერ უდიდესია და ხალხიც მეტი ცხოვრობსო.

წარმოიდგინე, დაო ანიკო, სხვას რომ ეთქვა ვისძე, აბა როგორ დავიჯერებდი, რომ ამ ჰაწაწკინტელა ცხოველებს ამოდენი უნარი ჰქონდათ. ჯიანჭველა ხომ დონიერია და ამათ თურმე კიდევ მეტი შესძლებიათ!

მერე მასწავლებელმა დაუმატა: მაგვაროვე კანონიაო: ერთი კაცი უღონოა, მაგრამ როცა ერთობა და ერთგულებას, იქ დიდი საქმე გარიგდებაო.

მე მანც ცნობის მოყვარეობა არ მასვენებდა და ვსთხოვე ეამბო მარჯნის კუნძულების ამბები. აი, როგორ ამისნსა: მარჯნის კუნძულები რაკი სღვიდგან თავს ამოჭყოფენ, მერე სღვაც ესმარებაო: ღელვის დროს სღვა ლამს და მიწას წააფარებს ხოლმეო, ოღრო-ხოღრო თან-და-თან სწორდებაო, კუნძული უფრო-და-უფრო მდლდება, იზრდება და ნოყიერი მიწაც რამდენიმე ადლის სისქეთ ეფინებაო. ბოლოს რაიმე შემთხვევით, ან ქარი მოიტანს, ან წვალი, ან არა და ფრინველები გადმოიტანენ ხოლმე სხვა-და-სხვა გვარ მცენარის თესლებს და არ გაივლის ათიოდე წელიწადი, რომ ჩვენ კუნძულზე შვენიერი ატეხილი ჭაღა და ქოქვისის სეები გაჩნდება ხოლმეო.

მერე ფრინველები მთელი გუნდებით მოედებთან ხოლმე ამ კუნძულს, ბუდეებს ამენებენ და თავისთვის მუდროდ ცხოვრობენ და მრავლდებიანო. ფრინველებს შემდეგ სღვის ცხოველებიც იწეებენ ცხოვრებას ამ კუნძულზედ, მეტადრე

ზღვის დღევის დროს ბევრი ცხოველი შეაფარებს ხოლმე აქ თავს და ზოგნიც აქ საშვილიშვილოთ სახლდებიან, რადგან შიგა და შიგ კუნძულსეღ ტბებიც განხდება ხოლმეო. გაივლის დრო და ჟამი, კუნძული სულ იხრდება, ნოყივრდება ცხოველი და ფრინველებიც მრავლდება, რადგან ქვაცა აქვს და კაკალიც და მათს ბედს ძაღლი ვერ დაჭყეფსო. მაგრამ დასე სოფლის მუხანათობას, ადამიანის შურის თვალი აქაც არ ისვენებსო: ნახავს, თუ არა, აჭყვა-ვებულ და აფუფუნებულ კუნძულს და კუნძულის ბედნიერ მცხოვრებელს, მაშინათვე ადამიანს შეშურდება ხოლმე მათი ბედნიერება, იღებს თოფ-იარაღს, სწევკეტს მანე ფრინველ-ცხოველებს და თითონ სახლდება, შენდება სოფელ-ქალაქები და მრეელ მდიდრულათაც ცხოვრებენ ამ ნოყიერ და ღონიერ მიწასედაო.

ამდენ განაოცარ ამბებისაგან მე რაღაც ფიქრებმა გა-მიტაცა. დაო ანიკო, მე იმას ვფიქრობ იმ დალოცვილს ღმერთს ყველაფრისთვის როგორი წესი და რიგი მიუცია. აი, დიდება შენთვის ღმერთო! მერე მომაგონდა და დავე-კითხე მასწავლებელს იმ წითელ მარჯანის ამბავს (შენ რომ ჯვარი გაქვს).

ჩემი ბასნიდგან მიხვდებოდიო და კიდევაც აგისხნიო: ვიდრე ჩვენი ზაწაწკინტელა ცხოველები ახალგაზდანი არიან ზოლიზები და, თუ გინდ აკტინიები, ეწოდებათ, მაგრამ რაკი გაქვავდებიან და ტოტებიც გაუქვავდებათ, მაშინ მხო-ლოდ, აი, ამ გაქვავებულ ტოტებსმარჯანი ეწოდებათო.

წითელი მარჯანი თუმცა ქვის ზოლიზებს ეკუთვ-ნის, მაგრამ განსხვავდება იმითი, რომ ჰირსე მხოლოდ

რვა სასუსნი ფოჩი აქესო. ამასთანავე კირის ნაწილები, მარცვლები, უფრო ქვედა ტანში უჩნდებაო. სხვა ფრივ, ცხოვრებით და გამრავლებით ქვის ზოლიზებს ბევრათ წაჭკავსო. ამ ცხოველების გაქვავებული ტოტები (მარჯანი), სხვა-და-სხვა ფერისანი არიანო — თეთრიდგან მოყოლებული, ვიდრე ღია-წითელი ფერისა. ქვასავით მაგარნი არიან და სესაებ ადვილად ითლებიანო, ამიტომ ძველის-ძველადვე მარჯანი იხმარება სხვა-და-სხვა გვარ სამკაულების მოსამზადებლადო. წითელი მარჯანის სამშობლო ხმელთა შუა ზღვა არისო და უფრო აფრიკის კიდევებთან უფართ ზღვაში მომენებაო. აქ სადმე კლდეს მოჭკიდებს ძირს და თავდაყირა იზრდებაო, ასე რომ წითელი მარჯანის კუნწულა (ტოტები) თავდაყირაა ზღვაში ჩაკიდულიო. ერთ გვარ ბადეს აკეთებენ, ხავით შეცურდებიან სოლმე ზღვაში, ბადეს გადისვრიან და ბადეში გაბმული მარჯანის ტოტი იმცურევა და ისე ამოაქვთ ზღვიდგანო.

ვარდის ფერი მარჯანი უფრო ძვირფასია და საუკეთესოთაც ითვლებაო. მარჯანის მოგროვებას და მისგან ხელოვნურ სამკაულების მომზადებას უფრო ეწეობიან ზღვასთან ახლო მცხოვრები ხალხი: სარდინიელები, ნეპოლი-ტანელები, ტოსკანელები და ინჰანიელებიო.

სხვებრ, დაო, ვისურვოთ ჩვენი მასწავლებლის დღეგრძელობა ამდენი ძროძისათვის.

დავითები შენი მოსიყვარულე ძმა ილიკო

ს ა მ ე ა რ ო *)

თავი მეთხუთსე

მდინარეზე და ტბაზე ნავით სიარული.

ეორე დღეს მშვენიერი ამინდი იყო. სადილს შემდეგ დედ-მამამ სასეირნოდ წასასვლელად მზადება დაიწყეს. ბავშვები ალტაცებაში იყვნენ.

მთელმა ჯალაბობამ გაიარა ქალაქი, გავიდა მინდორზე და იქიდან შეუხვიეს მდინარისკენ.

—მამა, მე მეგონა, ტბაზე წავიდოდით,—უთხრა დათამ, რომელიც შეაფიქრინა იმ აზრმა, რომ მამას გუშინდელი დედის სიტყვა ხომ არ დაევიწყდაო.

—მაინც იქ მივდივართ,—მიუგო მამამ, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ აქედგან ტბამდის კაი მანძილია, და დედაშენისათვის და ტასოსთვის ძნელია იმ სიშორეზედ ფეხით წასვლა-წამოსვლა. იქიდან ფეხით წამოვიდეთ და აღარ დავიღალბებით.

მამის აზრი ძალიან მოეწონათ ბავშვებს. ისინი ჯერ არ მსხდარიყვნენ ნაეში და მოუთმენლად ელოდნენ იმ წამს, როდესაც ნაეში ჩასხდებოდნენ.

მდინარე შორს არ იყო. იქ შეხვდათ იმათ მეთევზე, რომელიც დათანახმდა ნავით ტბაში ჩაყვანას.

მდინარე არ იყო დიდი, მაგრამ ძალიან ჩქარი. მოუსო მენავემ ნიჩაბი, მიანება ნავს თავი. და ხან-და-ხან უსომდა, რომ ნავი განზე არ წასულიყო.

—გახსოვთ, ყმაწვილებო, მე გუშინ გითხარით,—დაიწყო მამამ,—რომ დედამიწის მოძრაობას, ტრიალს ვერ ვამცნევთ, ვერა ვერძნობთ,

*) ნახე „ჯეჯილის“ მე-6 №-რი.

მხოლოდ იმისთვის, რომ ჩვენს გარშემო მყოფი საგნებიც ჩვენთან ერთად იძვრიან?

— გეხსოვს,— მიუგეს ბავშვებმა.

— აქ კი ნათლად ვხედავთ, რომ ჩვენ მიედევართ. ასე არ არის, მამას შეეკითხა დათა.

— მართალი ხარ; იმისათვის ვგრძნობთ, რომ მდინარის ნაპირი არ იძვრის.

— მე ისე მეჩვენება, მითამ ჩვენა ვსდგევართ ერთ ადგილას, ხეები და ნაპირი კი მირბის ზევით,— სთქვა ტასომ.

— მაშ აბა?— ჰკითხა მამამ,— აი, სწორედ ვგრძევეთ დედა-მიწის მოძრაობის დროს. ჩვენთან ერთად დედა-მიწა ტრიალებს, ჩვენ კი გვეგონია, მითომ მზე მირბოდეს; ეს იმისგანა ხდება, რომ დედა-მიწის ტრიალის დროს მზე ერთად ერთი საგანია, რომელიც არ იძვრის. ამისთანა მოვლენას ვხედავთ ხოლმე იმ დროს, როდესაც მთვარიან ღამეში ქარი ღრუბლებს მიერეკება რომელსამე მხარეს: ჩვენ ისე გვეჩვენება, მითამ ღრუბლები დგანან, მთვარე კი ძალზე მირბის. მართალია მთვარე მოძრაობს, მაგრამ მძიმეთ, შეუმჩნეველად და ესტყუედებით მხოლოდ იმიტ, რომ ღრუბლები ჩქარა მიდიან მთვარის გვერდზედ. ეხლა დახუჭეთ თვალები, ისე რომ ვერაფერი დაინახოთ, და ისხედით ვერე პატარა ხანს.

— როგორა გგონიათ, მიედევართ ეხლა თუ დავდევით?— ჰკითხა მამამ თვალებ დახუჭულ ბავშვებს რამდენსამე წუთს შემდეგ.

— ედგევართ,— მიუგო დათამ.

— მაშ შეხედეთ ახლა,— უთხრა მამამ.

ბავშვებმა თვალები გააღეს.

— მართლა, ისევე ჩქარა მიედევართ, როგორც წელან,— გაიცინა დათამ,— მე კი ისე მეჩვენა, ვითამ დავდექით-მეთქი.

ეგ იმის ბრალია, რომ შენ ვერა ხედავდი ვერც ერთს საგანს, რომლის წყალობითაც შეგემცნია ჩვენი სიარული,— მიუგო მამამ. ეხლა მე მგონია; ნათლად შეგვიძლიან წარმოადგენა, რომ მზე დგას და მხოლოდ თვალი გვატყუებს და გვეგონია, მითამ იგი დადიოდეს.

მეთევზესა სთხოვეს, რომ ნავი ცოტათი აეჩქარებინა ნიჩბის მოსმით, და იმანაც არ დაიზარა.

— ერთი სიტყვით მიფერინავთ სწორედ.—წამოიძახა გახარებულიმა დათამ.—დიდი სირბილი მოუნდებოდა ვინც მოიწადინებდა ჩვენ დაწვენას. ხეები როგორ მიფერინვენ? მართლა სთქო ტასომ: ასე გგონია, სადღაც მირბიან ნაპირები!

ნავი თან-და-თან უახლოვდებოდა ტბას. შორიდგან გამოჩნდა ტბის კიდვზე აშენებული სახლი, რომელშიაც ზაფხულობით ქალაქის ხალხი იკრიფებოდა და ნავით დასეირობდენ. ეს სახლი იყო აშენებული მაღლობზედ.

ეს ტბა იესებოდა მდინარიდგან გამოყვანილი არხითა. როდესაც ტბა პირამდის მოიყრებოდა, მერე წყალი ისევ მდინარეს უბრუნდებოდა.

საზაფხულო სახლთან გაშენებულ ბაღში რამდენიმე სახლობა იყო. ბავშვებს ჟივილ ხიელი გაჰქონდათ, დარბოდენ, ხტუნაობდენ, ჩენი ტასო და დათაც გაერიენ იმათში. იმ ბავშვებში რამდენიმე დათას ამხანაგიც ერია.

თამაშობით რომ დაიღალენ, ბავშვებმა ახლა მდინარისაკენ გასწიეს ლოკოკინების და ყვაილები საკრეფად. ქალებმა დაიწყეს ყვაილის გვირგვინების წვნა, ვაჟებმა—ჩალიჩობის თამაშობა. ვინც ადრე მივიდოდა დანიშნულ ადგილას, საჩუქრად გვირგვინს ადგამდენ თავზე. დასაჩუქრებული ყმაწვილები ამპარტაენობდენ გვირგვინით. ეს ასეც არის. ის, რასაც ჩვენ დაეიმსახურებთ, უფრო სასიამოვნოა ჩვენთვის, ვიდრე დაუმსახურებლად მიღებული რამე.

ბოლოს დაიწყო ხალხმა ტბაზედ ნავებით სეირობა. ყმაწვილების აღტაცებას საზღვარი არა ჰქონდა, მით უფრო, რომ ტბაში შეენიერი ყვაილები იყო ამოსული. ბავშვებმა დაიწყეს ყვაილების კრეფა და მალე თვითოეულს მათგანს დიდი თაიგული ეჭირა ხელში, თუმც ჩენი დათა კინალამ წყალში ჩაეარდა, ყვაილების კრეფის დროს.

დათას ძალიან გულით უნდოდა ნიჩბის მოსმა; მეთევზე დათანხმდა

და მისცა ნიჩაბი, მაგრამ ვერ მოახერხა მოსმა, თუმცა თვითონ მეთევზე თავისუფლად უსომდა.

— ეხლა კი ღროა შინ წასვლისა, — სთქო დედამ. — მზემ ძლიან გადიხარა და ჩვენ კი კაი მანძილი გვაქვს გასავლელი.

მთელი ჯალაბობა გადმოვიდა ნაეიდგან და გაუდგენ ფეხით გზატკეცილს, რომელიც ქალაქისკენ გაემართებოდა.

თავი მეზვიდე

დიდი გემები და იმათი ცურვა

მთელი სახლობა მხიარულად დაბრუნდა სახლში. ჯერ მზე არ ჩასულიყო, დაფრინავდნენ სხვა-და-სხვა ფერის პეპელები, რომლებიც მზის ჩასვლის უმალ მიიმალენ ზოგი ყუავილებში, ზოგი ხეებში და ზოგი ბალახებში. იმათ მაგიერ დაიწყეს ფრენა ლამის პეპელებმა, რომელთაც ერთნაირი თავგის ფერები დაკრავდათ ყველას.

სიბნელემ მოიცვა არე-მარე. გარშემო მტკნარი სიჩუმე სუფევდა. ბუნება ძილს მიეცა. ლამის მყუდროებას არღვევდა მხოლოდ ჭიების ზუზუნის და ჭრიჭინების ჭრიჭინი.

სასიამოვნოა, როდესაც სუფთა ჰაერზედ სეირნობით გულდასრულებული ბრუნდები შინ დასასვენებლად.

ჩვენ მგზავრებს შემოეყარათ კაცი, რომელსაც ეტლში ავეჯით დატვირთული პატარა ეტლი მიჰქონდა. ლეიბებით, ბალიშებით, საბნებით და სხვ. ბალიშებზედ შესკუპებულიყო პატარა გოგო. ეტლს გვერდზედ მისდევდა ძუძუ მწოვარა ბავშვიანი დედა-კაცი, რომელსაც უკან მისდევდა ქალ-ვაჟი, ჩენი დათასი და ტასოს ტოლები. ბავშვებს ეცვათ ღარიბული, მაგრამ სუფთა ტანისამობი.

დათა და ტასო განცვიფრებით და ცნობის-მოყვარობით უყურებდნენ უცნაურ მგზავრებს. მეეტლე დაუპირდაპირდა ბავშვებს, შეაყენა ეტლი, თავი დაუკრა, ამოიღო ჯიბიდან ხელცახოცი და მო-

იწმინდა ოფლი, რომელიც წყალივით ჩამოსდიოდა თავ-პირზედ. ეტყობოდა, პატარა ეტლს ძალიან მოექანცა საბრალო.

დათას დედ-მამა მიესალმა მგზავრებს და ჰკითხა: საით მიდინართო.

— მახლობელ სოფელში გიხსლებით, — მიუგო კაცმა, — ქალაქის სასტუმროებში დადგომა სიძვირის გამო ძნელია ჩვენთვის და სოფელში კი იაფად გადავრჩებით.

— განა აქაური სოფლელი არა ხართ თქვენა?

— არა, ბატონო, — მიუგეს გულ-დაწყვეტით მგზავრებმა, — ჩვენ ეხლა უბინონი, უსახლ-კარონი გახლავართ, მოვდივართ შორის სოფლიდგან და უფრო შორს მივდივართ, — ამერიკაში.

— ამერიკაში? — გაიოცა დათას დედამ: — ღმერთო მაღალო! მერე მაგ პატარა შვილებით გაგიბედნიათ იმ სიშორეს წასვლა?

— ძნელია, მართალია, მაგრამ რას იზამ, — მიუგო დედაკაცმა. გაჭირება ყველაფერს აკისრვინებს კაცს, არაუშავს-რა, ღმერთია მოწყალე.

— რკინის გზით არ შეგეძლოთ წასვლა? უთხრა ტასოს მამამ: ფეხით მოგზაურობა ძალიან ძნელია თქვენთვის, მეტადრე პატარა ბავშვებისთვის.

— ეჭვი არ არის ძნელია, — მიუგო კაცმა, — მაგრამ რკინის გზის ხარჯის შესამოკლებლად გადმოვიარეთ. თუ რომ ორიოდ გროში გვაქვს, იმისათვის ეუფრთხილდებით, რომ ამერიკაში იმით წავიდეთ. ღამდება და, აბა, წავიდეთ, — მიუბრუნდა იგი თავის ცოლს. ბავშვებს დაბინავება უნდა.

ტასოსა და დათას მამას უნდოდა ფული რამ მიეცა მგზავრებისთვის, მაგრამ იმან უარი სთქო და დაუმატა:

— მაღლობელი გახლავართ, არ შემძლიან მოწყალეების მიღება. მართალია ღარიბი ვარ, მაგრამ, იმედი მაქვს ჩემი ცოლშვილი პატიოსანი შრომით ვაცხოვრო.

— ძალიან პატიოსნური და კეთილშობილურია თქვენი საქციელი — უთხრა დათას მამამ მგზავრს და გრძნობით ჩამოართვა

ხელი უცნობს,—ამის ნება მაინც მომეცით, რომ ეს მცირედი ფული თქვენს ბავშვებს მივცე. რომ იმათ ამერიკაში მისიელისას იყიდონ რამე. ამით ძალიან დამაველებთ და მასიამოვნებთ.

ამ სიტყვებით იმან საჩქაროდ გადასცა ფული ბალიშებზედ მჯდომ ბავშვს—

—ვისურვებ თქვენთვის ყოველ კეთილს, და ესთხოვ, ყოველად შემძლებელს უფალს, რომ მან თავისი წყალობა და მფარველობა არ მოგაკლოთ.

იმათ მაგრათ ჩამოართვეს ერთმანეთს ხელი და გაუდგენ თავთავიანთ გზას.

—მამა, მერე როგორ უნდა გადავიდნ ამერიკაში?—ჰკითხა ტასომ მამას, —ჩვენსა და ამერიკას შუა ხომ დიდი ზღვა სდევს?

—ეგ მართალია, მაგრამ ისინი ხმელეთით მივლენ მახლობელ-ნავთ-საყუდელთან, იქ ჩასხდებიან დიდ გემში, რომელიც გადაიყვანს იმათ ამერიკაში.

—რა არის, მამავ ნავთ-საყუდელი?—ჰკითხეს ბავშვებმა.

—ნავთ-საყუდელი, ანუ ნავთ-სადგური ჰქვიან ზღვის პირას მდებარე ადგილს, სადაც გემებს შეუძლიან დგომა. ესეთი ადგილებია იქ, სადაც ზღვაა შეჭრილი ხმელეთში, ან არა და იმისთანა ადგილს ირჩევენ, სადაც მდინარე ჩადის, თუ ამისთანა ადგილს ქალაქია აშენებული. ამისთინა ქალაქს ჰქვიან ზღვის-პირის ქალაქი.

ბავშვები კითხვას კითხვაზე აძლევედნ მამას გემით სიარულის შესახებ. იგი დაჰპირდა, შინ რომ მივალთ, მაშინ გიამბობთო.

ბავშვები მოუთმენლად ელოდნ მამის დაპირებულ ამბავს. იმათ უნდოდათ: გავგოთ, თუ როგორ შესძლებს ქორთუ ბავშვების პატრონი ლარიბი ხალხი გემით გადასვლას ამერიკაში, მერე თუ თვითონვე მოუხდებათ გემით ტარება და ნიჩბის მოსმა?

—შვილო, რაზედ უნდა გეკითხათ წელან?—ჰკითხა მამამ, ჩაი რომ დალიეს.

—მამა, უთხრა დათამ, —შენ გვითხარი, რომ ამერიკა ძალიან შორს არის ჩვენგან, რომ დიდი ზღვა სდევს ჩვენსა და იმას შუა. მაშ

წელანდელმა კაცმა მთელი გზა თვითონ ნიჩბები უნდა უსევას? სად უნდა დაწვევ ღამე ბავშვები, ან რა უნდა ჰქმნან, წვიმა რომ მოუფიდეღს?

— გემი, რომლითაც ზღვაში დადიან, იმისთანა კი ნუ გეგონებათ, როგორც დღევანდელი ჩვენი ნაღი. გემი არის წყალზედ აშენებული სახლი, რომელშიაც ხალხი კარგა ბლომით ჩაეტევა.

— წყალზე აშენებული სახლი?—გაიკვირვეს ბავშვებმა,—ზევიდგან დახურულიც არის?

— მაშ, მხოლოდ იმისი სახურავი ცოტა სხვა ნაირია. განიჩევა სახლის სახურავიდან სქელი ფიცრები იატაკივით ისე მაგრად არის შეკრული, რომ იმაში ცვარი წყალი არ გაევა; ამ სახურავსა ჰქვიან გემის ბანი. ეს იმასვე წარმოადგენს გემისათვის, რასაც ჩვენი ჰერი. გემის ბანზე კაცს შეუძლიან ჯდომაც და სიარულიც. როცა მგზავრობის დროს კაი ამინდია, ხალხი ზევით, ბანზე ადის, წვიმის ანუ თოვლის დროს, ძირს ჩამოდიან.

— მერე ნიჩბით როგორ უსმენ ამისთანა უზბრმაზარ გემს?—ჰკითხა ტასომ.

გემზე ნიჩბით არ უსმენ, — უთხრა მამამ, — გემი სხვა ნაირად მისცურავს. რომ უფრო კარგათ გაიგოთ, ავიღოთ წყლით სავსე თაბახი და გაეაკეთოთ პატარა გემი.

— იმ პატარა გემითაც შეიძლება სიარული?—ჰკითხა ტასომ.

— თაბახით სიარული ვის გაუგონია?—სიცილითა სთქვა დათამ: დიდ მანძილსაც გაივლი, თუ თაბახით წახვედი.

მაგიდაზედ (სტოლზე) დასდგეს წყლით სავსე თაბახი. მამამ, დაპირებული პატარა გემის მაგიერ, თაბახში ჩაავდო კაკლის ნახევარი ნაჭუჭი.

— ეგ რა ნაირი გემია!—სთქო ტასომ.

— მართალია, — გაიცინა მამამ, მაგრამ ამ ზღვას ეს გემი შეეფერება. ამ ნაჭუჭით ბევრს რამეს აგისხნით.

თქვენ დღესა ნახეთ, რომ ნაღი მიჰყვანდა მეთევზეს ნიჩბის მო-

სმით; გემი კი ისეთი დიდია, რომ იმის ნიჩბით ადგილიდგან დაძვრა ძალიან ძნელია; ამისათვის სხვა ღონე მოიგონეს.

თქვენ, მე მგონია, შეამცნევდითო, რომ წყალში მოტივტივე საგანი ერთ ადგილას არა დგება და რომელსამე მხარეს მიდის.

— მართალია, — მიუგო დათამ, — ჩვენ სასწავლებელში რომ აუზია ნაფოტებსა და ბურბუშელას ჩაეყრით ხოლმე და საითაც ქარი შემოუბერავს, იქით მიაქვს.

— ისე მძიმეთ, რომ იაროს გემმა, როგორც აუზში ჩაყრილი ნაფოტი, ნიავის ღროს ან სულ არ დაიძროდა გემი, ან ძალიან მძიმეთ წაეიდოდა. კაცს უნდა მოეგონა იმისთანა რამ, რომლის შემწეობითაც მცირე ნიავის ღროსაც კი გაეჩქარებინა გემი. ამისათვის გემზედ გაჭიმულია დიდრონი ტილოს ნაჭრები, რომელთაც იალქანი ჰქვია. აი, ეხლავ გაჩვენებთ ამას. გემის ბანზე ჩასხმულია მალალი ლატნები, რომლებსაც ანძა ჰქვია. აი, ეს ნაჭუჭში ჩასხმული წკირა წარმოადგენს ანძას. ანძას გარდი-გარდმო მიკრული აქვს ლატანი, რომელზედაც მიბმული და გაჭიმულია იალქანი, როგორც აი, ეს ქალაღი წკირაზედ. აბა, შეუბერეთ ამ იალქანს.

დათამ ძალზედ შეუბერა იალქანს და გემი გადაბრუნდა.

— რას შერები, დათა, რაზედ დალუბე ჩვენი გემი! — უთხრა განაწყენებულმა ტასომ.

— არა უშავსრა, — გაიცინა მამამ და წყალი გამოღვარა ნაჭუჭიდგან, — ესევე შეიძლება დემართოს გემს ზღვაში, თუ დიდი ქარი ამოვარდა. ეს იმისაგან მოხდა, რომ ჩვენი იალქანი მძიმეა გემთან შედარებით და იმისათვის გადასძლია.

რომ ამისთანა უბედურება აიცილონ, გემის ქვეითა ნაწილში აწყობენ მძიმე რასმე, მაგალითად რკინეულობას, რის გამოც გემი აღარ გადაბრუნდება, თუნდა დიდი ქარიც იყოს. თუ რკინეულობა, ან სხვა მძიმე ბარგი არ არის ჩასაწყობათ, იმის მაგიერ აწყობენ დიდრონ ქვებს, რომლებსაც მერე ისევ გადაჰყრიან ხოლმე. ჩვენი გემიც დავტვირთოთ.

მამამ აიღო ერთი წმინდა საფანტი, ჩალო გემში და უთხრა დათას შეებერა. ნაჭუჭმა ცოტა გვერდზედ გადაიწია, მაგრამ არ გადაბრუნდა კი და მშვიდობით გავიდა თაბახის მეორე ნაპირს. იქ ტასო იჯდა; ახლა იმან შეუბერა გემსა და გამოავლო მეორე მხარეს დათასკენ. ძალიან გაერთენ ბავშვები ამ თამაშობით.

ეხლა თქვენ იცით,—დაიწყო მამამ,—თუ როგორ დაცურავს გემი ქარის შემწეობით. გემს აქვს ხოლმე მარტო ერთი დიდი იალქანი კი არა, არამედ ორი და სამი, რომლებსაც რამდენიმე პატარა იალქნებით აქვთ მიკრული. თქვენ, მგონია, შეამცნიეთ, რომ ჩვენი პატარა გემი, როცა უბერავდით, ტრიალებდა. ესევე მოუვიდოდა დიდ გემსაც, „ცხვირი“ რომ არა ჰქონოდა, გემის „ცხვირი“, მართალია, ნავისასა ჰგავს, მაგრამ იმაზედ გაცილებით დიდია.

— მაშასადამე, აბა ახლა მითხარ, ტასო, გემისათვის საჭიროა ნიჩბის მოსმა, თუ არა?

— არა, საჭირო არ არის. გემსა აქვს იალქნები, რომელსაც ქარი უბერავს და მიჰყავს.

— როგორღა უნდა მიატრიალ-მოატრიალონ გემი?

— ამისთვის გემსა აქვს „ცხვირი“.

— რამდენი ხანი უნდება გემი ჩვენიდგან ამერიკამდის?—ჰკითხა დათამ.

— ჩვენიდგან ამერიკამდის დიდ ხანს უნდებიან, ზოგჯერ რამდენსამე თვეს. იალქნიანი გემები ორ თვეს უნდებიან. თუ პირქარი ამოვარდა. ამაზედ უფრო დიდხანს უნდებიან, თუ ზერექარი,—ცოტა ნაკლებს. მართლა! იცათ, თვეს რამდენი დღე აქვს?

— ოც და ათი,—მიუგო ტასომ.

— მაშასადამე სამოცი დღე უნდება გემი ამერიკამდის მისვლას, — სთქო დათამ. ძალიან დიდი ხანია.

— ეგ ყველა კარგი, მაგრამ მგზავრები სადა შოულობენ ამდენი ხნის საგზალს?—იკითხა ტასომ.—ამას გარდა წყალიც საჭიროა იმათთვის: შენ არ გვითხარი, რომ ზღვის წყალი ძალიან მლაშეაო?

— მართალია. მოგზაურნი საქმელ-სასმელს აქედგანვე წაიღებენ ხოლმე. ყველა გემში სამზარეულოც არის, სადაც მზადდება მგზავრებისთვის საქმელი. ღამე ყველანი გემში შედიან ხოლმე: იქ არცა ცივა, არც სინესტვა.

— ღამე გემს დააბმენ ხოლმე?—იკითხა ტასომ.

— გემის დაბმა შეიძლება მდინარეზედ, — მიუგო მამამ — სადაც ნაპირზე გემის გატანა ადვილია, ზღვაზედ კი ეს შეუძლებელია. ზღვა ძალიან ღრმაა; ისეთი ღრმაა, რომ ზღვაში, რომ ხეები ამოდისოდენ, რაც უნდა უზარმაზარი, მაღალი ხე იყოს, მაინც იმისი კენწერო ზღვის პირს ვერ ასწვდებოდა. ამის გამო დღე და ღამე სულ დადის გემი.

— მერე როგორღა იძინებენ?—გაიოცეს ბავშვებმა.

— გემზე არიან იმისთანა კაცები, რომლებს მოვალეობასაც ის შეადგენს, რომ გემს ყური უვდონ. ამ კაცებსა ჰქვიან მებომალდები „მატროსები“. რადგანაც ყველა გემზედ რამდენიმე კაცია, ამისთვის ისინი რიგ-რიგათ ასრულებენ თავის თანამდებას.

— დღეს რომ პატარა ბავში ენახეთ, ისიც უშველის „მებომალდებს“, იკითხა დათამ.

— აბა გემზე სამსახური ძალიან ძნელია, და არამც თუ პატარა, დიდც კი ვერ შესძლებს მებომალდობას, თუ დახელოვნებული არ არის ამ საქმეში. მგზავრები ფასს აძლევენ ამერიკაში, გინდ სხვა ქვეყანაში გადაყვანისთვის გემის პატრონს, რომელიც ჯამაგირს აძლევს აცმევს, ასმევ, აჭმევს, მებომალდებს.

— თვითონ გემი რომ ძალიან დიდია. ახლა იმოტელა ბარგი, ხალხი და მაინც არ იძირება. ხომ ყოველი მძიმე საგანი იძირება წყალში.

— შენ მართალი ხარ, მაგრამ სრულიად კი არა, — მიუგო მამამ. გემის ქვევითა ნაწილი ცარიელია, შიგ ბევრი ჰაერია, რომელიც წყალზე გაცილებით მსუბუქია და ამისთვის არ იძირება გემი. დათა, მომიტა, შეილო ჯამი და კოვზი; იმით უკეთ ავიხსნით.

დათამ საჩქაროდ მოარბენინა ჯამი და კოვზი.

— უყურეთ, — დაიწყო მამამ, — ეს ჯამია ჩინურისა, რომელიც ისეთივე მძიმეა, როგორც ქვა. გვერდით თუ ჩაუწმევი, ეს ფინჯანი წყალში ჩაიძირება, იმისთვის, რომ იგი წყალზედ მძიმეა. ეხლა ჩაუწმეებ ამ ფინჯანს ძირით. ისე რომ წყალმა ფინჯანში მყოფი ჰაერი არ გამოაძეოს, უყურეთ ისევე ტივტივებს ფინჯანი, როგორც კაკლის ნაჭუჭი. ჩაეასხათ ფინჯანში რამდენიმე კოვზი წყალი.

ფინჯანმა ჩაიწია წყალში, მაგრამ მაინც თავისუფლად ტივტივებს და ცურავს. ჩაეყრი ერთ კოვზს საფანტს. — ფინჯანი უფრო დაიძირა, მაგრამ მაინც ტივტივებს. აქედგან, მე მგონია, ცხადადა ხედავთ, რომ ძალიან ბევრი რამ შეიძლება დაიდოს გემზე და მაინც არ დაიძიროს. რასაკვირველია, შეიძლება ფინჯანშიაც და გემშიაც იმდენი რამ ჩაეაწყოს, რომ იგი დაიძიროს; მაგრამ საქმე იმაშია, რომ გემზე იმდენს უდებენ, რამდენის წაღებაც შეუძლიან დაუძირავად.

— ზღვაში წყალი ხომ შეგუბულია, — უთხრა დათამ მამას, — მაშ თუ არ ქარი და იალქნები, გემს ცურვა არ შეუძლიან? მაშინ როგორღა დადის გემი, როცა ქარი არა ქრის?

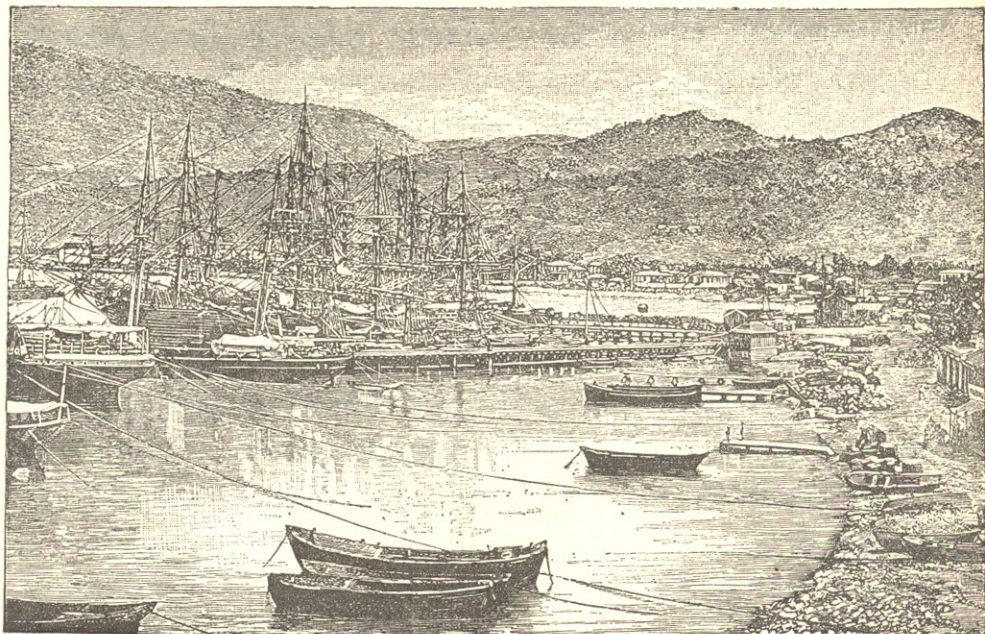
— არა, მარტო იალქნიანი გემით არ დადიან ზღვაში, — მიუგო მამამ, — იალქნიანი გემით სიარული, უწინდელი, უილაჯობის სალსარია, თუმცა ეხლაც დადიან. ხომ იცით, რომ არის რკინის გზა, რომლის მატარებელიც ორთქლს დააქვს. როგორც ხმელეთზედ გამოიყენა ადამიანმა ორთქლის ძალა, და ხარ-კამეჩისა და ცხენის მაგიერ იგი ამუშავა, ისე კაცისა და ქარის მაგიერ, იმას მოასმევიანა ნავის ნიჩბები და ატარებინა ორთქლით მავალი გემი.

— ჩქარა დადის ის ორთქლით მავალი გემი? — ჰკითხეს ბავშვებმა.

— იალქნიან გემზედ გაცილებით ჩქარა. ევროპასა და ამერიკას შუა მდებარე მანძილს ორთქლით მავალი გემი გაივლის ხოლმე ათ დღეში, და, როგორც გითხარით, — სამოც დღეს უნდება, მაშასადამე, ექვსჯერ ჩქარა დადის.

— იმისთანა გემი კი არ შეიძლება, რომ ორთქლითაც დადიოდეს და იალქნებითაც? — იკითხა დათამ.

— შეიძლება კი არა, არის კიდევ. აი, შეხედეთ ამ სურათს. შავ-ზღვაზე გემებია, ბათუმის ნავსადგურში მიყენებული.

დიდ გემებს უეჭველად იალქნებიცა აქვს, მართალია ამისთანა გემს შეუძლიან უიალქნოთაც იაროს მარეტო ორთქლით, ან იალქნებით უორთქლოდ, მაგრამ ორივეს ერთად ხმარობენ.

— როცა ორთქლიც არის და იალქნებიც, რა ჩქარა წავა გემი! — წამოიძახეს ბავშვებმა.

— ამაზედ უკეთესი და ჩქარი სიარული შეუძლებელია ჯერ-ჯერობით დღეს ეს იკმარეთ: ახლს დაისვენეთ; ბევრი რამ ახალი გაიგეთ დღესა. ეცადნით, არ დაივიწყოთ, რაც დღეს ვისწავლეთ და გაიმეორეთ.

ირ. ბაქრაძე

(შემდეგი იქნება)

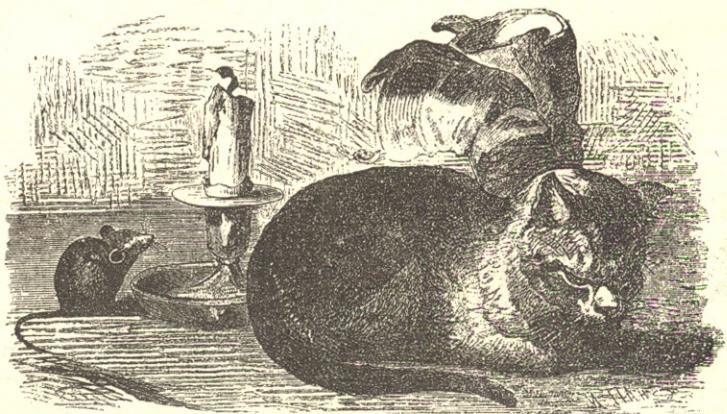

ც ი ც უ ნ ი ა

ემოიზბინა თაგუნამ
სასლში ახალ წელ დაძესა;
დარბოდა, დასუნსულედა,
რომ წასწედომოდა რაძესა.

ბლოძად ელაგა თაროზე
დამცხვარი ნასუქ-პურები.
ძაგრამ რა ნახა სანთელი,
შედგა, აცქვიტა ეურები.

და სთქვა:—ეს ეველას სჯობია,
იქნება გემრიელიო,
ძაგრამ რა ვუყო ამ ქოფაკს,
გამიგებს სამაგელიო.

სხვა დასაწოლი ვერ ნახა,
რად აქ მოუკეცია?
ე ცალ-თვალს რატომ არ სუჭავს,
ღმერთო მიბრალე, ბეცია!

მოდო ჯერ ვნახავ, იფიქრბ,
სტეუის, თუ მართლბ სძინავსო.
ძილ-ქუში აწევს უთუოდ,
რომ ასე ტკბილად ფშვინავსო.

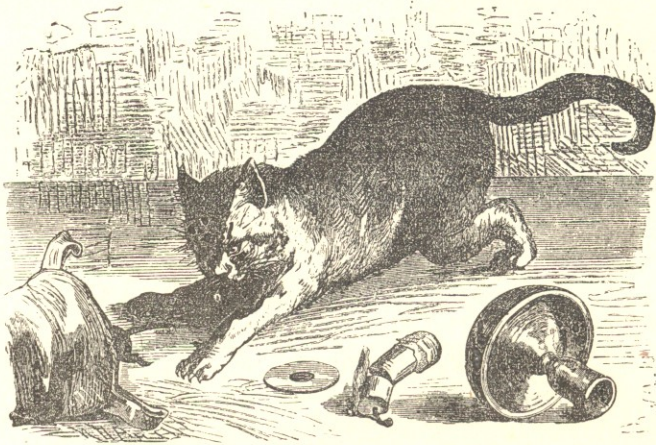
სული გატვრინბ, განახბ
ფურ-ცქვიტბ ციცუნბმბ;
გულში კი აძბობს,—ღმერთს ვფიცავ,
შენი სტუმრობბ ძიამბ.

სწორედ ვახშამსედ ვფიქრობდი,
ვაკაწკაწებდი კბილებსბ...
მაგრამ არ შეეჭამ; დილასედ
ამით მიფუკვლეფ შვილებსბ.

გოზინავს ძინც არ სჭამენ,
ტკბილს არბ შევანან ჩვეული,
ვერც რას დავსტეუებ მხარეულს,
მეტად მუნწიბ წეეული.

ფსუკ!... წამოვბრდა ციცუნბ,
დაბბრბილბ თვალები;
კუდი გაბზიკბ, ის იყო,
უნდა ეტაცნბ ბრჭყალები;

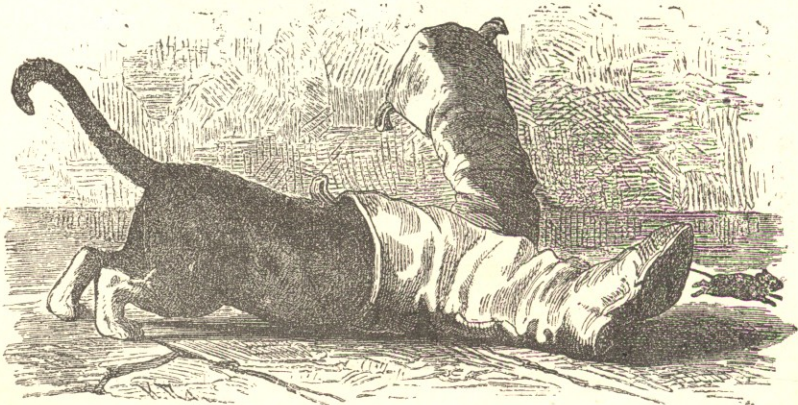
მაგრამ წინ შესვლბ მანდალი,
ზედ დაეჯახს ძაღლითბ,

ჭკრა წისლი გადაგორს
 კოტრიანლ-პროწიალითა.

და გამოუდგა;—თაგუმა კი
 მიძარტა იქვე წაღასა:
 ზირ-ჩაღა გამოვლებული
 ფისოც იხამდა რაღასა?

თან შეჭყვა, მაგრამ სად იყო?...
 ვისაც ეძებდა მწარედ,
 განვრეტილ წაღის მირიდამ
 ფხაჭა მოელო ვარედ.

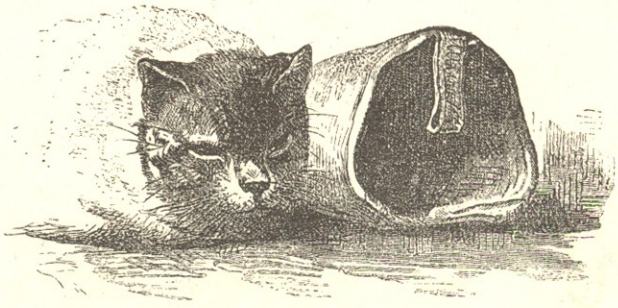

— ვერსად წამისვალ წაღაში,
ტყვილად იმაღავ თავსაო;
კისრიდამ მოყოლებული
კუდაძდი გაგხდი ტყავსაო.

მე არაფერი მომივა
ლოდინით, მოთმინებითა;
ფერდი რომ ფერდსედ მიგეკვრის,
გამოსვალ შენის ნებითა.

ეუბნებოდა კატა თავს,
გაჯანვრებული კილოთა,
თავი კი ამ დროს სოროდამ
იგდებდა სასაცილოთა.

შ. მღვიმელი

ახალ წლის მილოცვა

მსჭული ახალწლის მილოცვა

(ჩაწერილი სან. დათეშიძისაგან)

მაჟო, გადღევრძელოს,
ღმერთმა გაცოცხლოს!
დაგიცვას ღმერთმა შიშთა შიმშილისაგან,
უხედოთ სიკვდილისაგან,
აეი კაცის ვალისაგან,
დედა-კაცის შარისაგან,
აგორებული ქვისაგან,
აღელვებული წყლისაგან,
აეი ზეავისა და დავისაგან.

შ რ უ შ ა ნ ა

(გავონილი რაჭაში მისგანვე)

შროსა ვისმე, ქალსა ვისმე, ერქვა შრუშანაო,
ბუთსა თითსა, შუა თითსა, ეცვა ბეჭედაო,
ბეჭდის თვალსა, ბეჭდის თვალსა, მოლი ასულაო,
მოლთა შუა, მოლთა, შუა ნაძვი ასულაო,
ნაძვის წვერსა, ნაძვის წვერსა, ქორს ბუდე ედგაო:
ბუდე იყო, ბუდე იყო, აბრეშუმისაო,
კვერცხი ჰქონდა, კვერცხი ჰქონდა, იაგუნდისაო;

შეილი ჰყაედა, შეილი ჰყაედა მარგალიტისაო;
 ღმერთო ერთი, ღმერთო ერთი, ჩემთვის გაზარდეო,
 სხვა ათასი, სხვა ათასი, სხვას გაუზარდეო;
 გაზარდე და გააკეთე, გზა გაუწალდეო;
 სანადიროთ რომ წაყიდეს, მოაკვლევინეო;
 როცა წაეა სანადიროს, მოჰკლას ირემიო,
 მოიკიდოს, წამოიღოს, შინ მოიტანოსო.
 „რძალუა, მისი ბალანი მე დამიგლიჯეო,
 „იმისი წინდა-პაიჭი, ჩოხაც, დამირთეო!

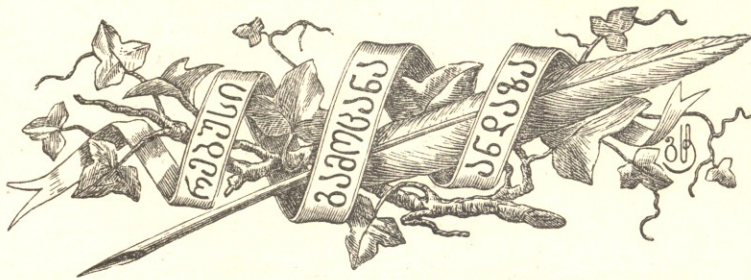

ბევრის მამკებარი დაჩხა მშიერი

მელია გაჩქარებული მიარბენინებს ხილზე ქათამს. ამ დროს
 წყალში თვალს მოჰკრავს ქათმის ლანდს, მეტად გადიდებულს.
 მსუნაგი ფიქრობს: მოდი, იმ დიდ ქათამს დავიჭერო. გადაეარდება
 წყალში ქათმის ლანდის დასაჭერათ და ნამდვილს ქათამს კი პირი-
 დამ გააგდებს.

ამ სახით ამოწყუმებული მელია დამრჩა ცარიელი.

ანდასები

1. არა მჯერა, რომ ჭინჭრაქამ კვერცხი დასდვას არწივისა.
2. ქორო ბევრისა მდევარო, ბევრჯელ დამრჩები მშიერი.
3. ჩვენი გოგიტა ქართველი ახირებული კაცია,
შემშლით კუჭი უკვდება, სტუმარს დაუკლან ვაცია.

გამოცანები

(წარმოდგენილი დათეშიძესაგან)

ერთი რამ უცხო ფრინველი, მთას მიადგება გმირულად,
თავს ხურავს წითელი ქუდი, ტანსა აცვია ბებრულად,
თავისი პირი ცულდათ აქვს მას ახალ გამოპირულად;
ხმელს დაჰკრავს, წედლი გამოაქვს, თავისი საჩიო გმირულად.

(წარმოდგენილი ეკ. გაბაშვილისაგან)

არწივი წივის, მუხნარი კივის,
ფუტურო სკდება, ცეცხლი ედება.

მოვიდა შავი მოზვერი,
სულ წააქცია სოფელი.

ვზივარ კლდესა, ეიქნევ ხელსა,
მოდი, მამის შენის მზესა.

წყლის შეილდი და ხის ისარი,
ხესა ეკარ და ქვა დაეძარი.

(წარმოდგენილი აბ. წულაძისაგან)

ერთი რამა საქონელი უზუმთაშას დაეკარგა,
ტირის, კენესის, იარება. ჰკითხეთ, თუ რა დაგეკარგა?

ს ა ს ა ლ ს ო ლ ე ქ ს ე ბ ი

(მისგანვე წარმოდგენილი)

კალანდა და ნათლის ღება!
ბატონო, თქვენ დაგშვენდება
ინით წვერ-ულვაშის ღება.

მათუსალას მეძახოდენ, წვერი მქონდა განა ხისა,
ქრისტეს მოსვლის უწინარეს ვიყავ ცხრაას სამის წლისა.
ენუქის და ილიასი მარწებელი ვარ აკენისა.
სოდომს ცეცხლი რომ მოედო, დამსწრებელი ვარ იმ დღისა,
ნოეს ღროში ხურო ვიყავ, მშენებელი კიდობნისა.

ჭ ე ა

(მისგანვე წარმოდგენილი)

გიგო, შიგნით შემო, დგომა გარეთ რას გარგია?
ლიზამ თარიღი დააწერა წერილს.
„ბოშო“ ბავშს ეტყვიან იმერლები.
დავიწვი მარტო, ბეჩავ.
საამოთ ალევინებს.

ერთმა ცხენოსანმა კაცმა ჩამოიარა ქალაქზედ, უკან ქალი უჯდა,
ხალხმა რომ კაცი და ქალი ერთ ცხენზედ მჯდომი დაინახა, სასა-
ცილოდ აივდო. ქალმა გაიგონა ეს და ასე უთხრა:

— განა უცხოა ეს კაცი ჩემი, რომ ვერე გეოცათ? ამისი დედა
დედი ჩემის დედამთილი იყოვო.—რა იყო კაცი ქალისა?

ს ა მ ა თ ე მ ა თ ი კ ო გ ა მ ო ც ა ნ ა

(ჯაყელისაგან წარმოდგენილი)

ხის სიმაღლე არის 20 არშინი. ამ ხეზედ ადის ჯიანჭველა,
რომელსაც უნდა წვერზედ ასვლა. ეს ჯიანჭველა როდესაც ავა

ანდაზები, გამოცანები და რებუსი

მალა წვერზედ, მაშინვე მოკვდება. გამოიცანით, რამდენი დღე მო-
უნდება ასელას, თუ დღეში ადის 5 არშინს, ღამე კი ძირს ჩამოდის
4 არშინზედ?

შ ა რ ა დ ა

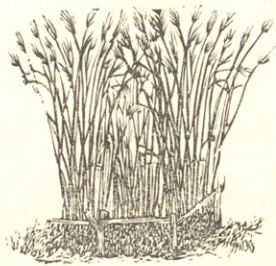
(წარმოდგენილი კორტობასაგან)

პირველის ასოთ იწყება
პირველი კაცის სახელი,
მეორით—ძმისა მკვლელისა,
სიცოცხლით ცოდვის მნახველი;
მესამით პირველს ვიგონებ,
მეოთხით მეორესაო,
მეხუთით იერუსალიმს,
განოიცანით ესაო?

რ ე ბ უ ს ი

თი რა მა
ქვე

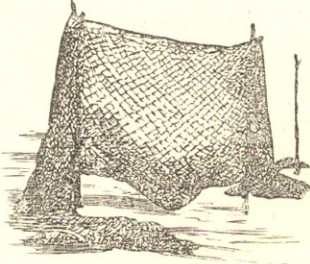

ზა

(იანვარი)

ი

და
მინ
აშ

1/12 წელ

ბა

ღ
დეს

კუკუ-კუკუ-კუკუ

მე-VI №-ის გამოცანების ახსნა

1) მეცნიერება (სწავლა). 2) რკინის გზა.

სამათემატიკო გამოცანა: 1) მსახურმა ათიმანათით იყიდა 60 კვერცხი—60 კაპეიკისა, 33 ქათამი—6 მ. და 60 კ., 7 ბატო—2 მ. 80 კ. 2) პირველად ქვევრიდამ ამოიღო სამი თუნგი და ჩაასხა ხუთ თუნგიანში, მეორეთ კიდევ ამოიღო სამი თუნგი და მიუმატა ხუთ თუნგიანს, მორჩა ერთი თუნგი ღვინო. ხუთ თუნგიანი ისევ ქვევრში ჩაასხა, მერე სამ თუნგიანიდამ მორჩენილი ერთი თუნგი ხუთ თუნგიანში გადასხა, კიდევ აავსო ქვევრიდამ სამ თუნგიანი და გადასხა ხუთ თუნგიანში, ისე რომ ქვევრშიაც ოთხი თუნგი დარჩა და ხუთ თუნგიანშიაც ოთხი თუნგი იყო.

ახსატამა:—ივერია.

ეპიტეზისი: სოფელი ვნახე უძაღლო, შიგ გაეიარე უჯოხო.

შაჩადა: მიწა-წყალი.

რებუსი: ზამთარში ბუხარი კარგია.

რებუსი ახსნეს ელიკო თუმანიშვილისამ და ლუარსაბ ფურცელაძემ.—გამოცანები ახსნა ქუთაისის გიმნაზიის მე-IV კლასის მოწაფემ გიორგი ჯაყელმა.

საქმანწვილო სურათებიანი ქურნალი

ჯეჯილი

წელიწადი მესამე

გამოვა 1892 წელსაც ორ თვეში ერთხელ იმავე პროგრამით, როგორათაც აქამდის.

„ჯეჯილი“ დაიბეჭდება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავ-კაცთა ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე ამბები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშონი და სავარჯიშონი, სამათემატიკო გამოცანები, იგაეები, ანდაზები, გამოცანები, ნარევი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ქურნალში მონაწილეობის მიღება აღკვეთქვეს ყველა ჩვენმა საუკეთესო მწერლებმა.

ქურნალი „ჯეჯილი“ ტფილისში დატარებით ღირს—3 მან., ტფილისს გარეშე გაგზავნიით 4 მან.

ცალკე ნომრის ფასი ტფილისში არის 70 კაპ., ხოლო სხვა ქალაქებში—ქუთაისს, ბათუმს და გორში,—75 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლიით და ნახევარ წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) ტფილისში—„წერა-კითხვის საზოგადოების“ კანცელარიაში (Дворцовая ул., д. Зем. Банка, № 102), „ქართველთა ამხანაგობის“ წიგნის მაღაზიაში და თვით „ჯეჯილის“ რედაქციაში (Красногорская ул., д. № 7 Назарова).

2) ქუთაისში—მკ. ნიკოლაძისას.

3) გორში—მკ. შურცელაძისას.

4) ბათუმში—მ. ნიკოლაძის სააგენტოში.

5) საჩხერაში—ყარამან ჩხეიძისას.

ზოსტის ადრესი: *Въ Тифлисѣ, въ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджили“.*

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1892 ГОДЪ
на газету
„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

(девятый годъ изданія)

Въ 1892 г. „Новое Обозрѣніе“ будетъ выходить въ Тифлисъ, какъ и въ прошлые годы, ежедневно, по программѣ газеты литературной, общественной и политической.

Условія-подписки: съ пересылкою и доставкою: на годъ 10 р., на полгода—6 р., на три мѣсяца—3 р. 50 коп., на одинъ мѣсяць—1 р. 50 коп., *За границу*: на годъ—17 р., на полгода—9 р., на три мѣсяца—5 р., (Подписка принимается не иначе какъ, считая съ перваго числа любого мѣсяца).

Для годовыхъ подписчиковъ, какъ городскихъ, такъ и иногородныхъ, обращающихся непосредственно въ контору редакціи, **ДОПУСКАЕТСЯ РАЗСРОЧКА**, на слѣдующихъ условіяхъ: при подпискѣ вносятся—3 р., къ 1-му марта—2 р., къ 1-му мая—3 р., и къ 1-му сентября—2 р.

Подписка и объявленія принимаются:

а) **ВЪ ТИФЛИСѢ**: въ конторѣ газеты, Головинскій проспектъ, домъ Читахова, № 12.

б) **ВЪ ОТДѢЛЕНІЯХЪ КОНТОРЫ**:

1) **ВЪ БАКУ**—при аптекарскомъ магазинѣ И. Г. Чубинова, на Михайловской улицѣ, домъ Мирза-Авакова и Карабегова.

2) **ВЪ КУТАИСѢ**—при книжномъ магазинѣ братьевъ Чиладзе, на Тифлисской улицѣ, противъ собора, въ собств. домѣ.

3) **ВЪ БАТУМѢ**—при книжно-газетномъ агентствѣ М. Николадзе.

в) **У АГЕНТОВЪ КОНТОРЫ**:

1) **ВЪ Г. ШУШѢ**—С. О. АНАНЬЕВА, на площади Топханѣ.

2) **ВЪ Г. ГОРИ**—Ир. И. Рамишвили.

3) **ВЪ ЕЛИЗАВЕТПОЛѢ**—Г. А. Альтгаузена, при торговлѣ аптекарскими товарами.

Въ отдѣленіяхъ и у агентовъ подписка и объявленія принимаются по редакціоннымъ цѣнамъ безъ всякой надбавки. Иногородные адресуютъ свои требованія: **ВЪ Тифлисъ**, въ редакцію „Новаго Обозрѣнія“

Лица, подписавшіяся (безъ разсрочки) на годовое изданіе „Новаго Обозрѣнія“ 1892 г. въ настоящее время, будутъ бесплатно получать газету въ текущемъ году со дня подписки.

Въ газетѣ принимаютъ постоянное участіе: В. Л. Величко, Ветеранъ, Ю. С. Гамбаровъ (проф.), А. Д. Ерицовъ, Г. Ф. Майшвили, Н. С. Мансуровъ, Н. Я. Николадзе, П. А. Опочинин, (Горесмѣховъ), И. Ф. Тхоржевскій, (Иванъ-да-Марія), А. А. Тхоржевская, А. Хах—овъ, Г. Е. Церетели, Ширванъ де, П. М. Якимовъ и др. Кромѣ того, „Новое Обозр.“ имѣетъ постоянныхъ корреспондентовъ во всехъ большихъ кавказскихъ городахъ, а также въ Петербургѣ и Москвѣ.

Редакторъ В. М. Тумановъ.
Издатель К. М. Тумановъ.

ი ი კ ე რ ი ა ს

გამოვა 1892 წელსა (იმავე ჰოლოკოსტით, როგორც აქამდე.

ვისაც ჰსურს დაიკავთოს გაზეთი ამ 1892 წლისათვის,
მ ი ჭ მ ა რ თ ო ს

ტფილისში: ა) თითონ რედაქციას, ნიკოლოზის ქუჩაზედ, ვა-
რანცოვის ძველის პირდაპირ, თ. გრუზინსკისეულს სახლებში, № 21,
ბ) „ქართველთა-მორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოე-
ბის“ კანცელარიას, სასახლის ქუჩაზედ, თავად-ზნაურთა საადგილ-
მამულო ბანკის ქარვასლის გალერეიაში, № 102.

ტფილისის გარედ მცხოვრებთა უნდა დაიბარონ გაზეთი შემდეგის
ადრესით:

Въ Тифлисъ. Въ редакцію газеты „ИВЕРІЯ“.

გაზეთი წლით ღირს 10 მან., ნახევარ წლით—6 მანათი.

გამოვიდა და ისეიდება ეველა წიგნის მაღაზიებში
ვალერიან გუნიას მიერ უმდგენილი

1892 წლისთვის

საქართველოს კალენდარი

დასრულებული მრავალის სურათებით

ფასი 45 კაპ.

უ ბ ი ს წ ი გ ნ ი 1892 წ ლ ი ს ა თ ვ ი ს

მშენებლის ყლით და ყარანდაშით

ფასა 40 კაპ.

სახალხო კალენდარი

მრავალ გვარ საჭირო ცნობებით

ფასი 10 კაპ.

უმთავრესი საწუობი ქართველთა ამხანაგობის წიგნის მაღაზიაში

წიგნის მოვაჭრეთ დაეთაობათ ჩვეულებრივი პროცენტი

დაწერილებით ცნობათათვის მიჰმართონ ქართვ. აქხან. წიგნ. მაღაზიას.

„ტიფლისსკი листокъ“

подписка на 1892 годъ.

Газета „ტიფლისსკი листокъ“ будетъ выходить по прежнему ежедневно, исключая дней послѣпраздничныхъ.

Малый форматъ газеты лишаль редакцію возможности не только періодически знакомить своихъ читателей съ выдающимися событіями русской и иностранной жизни, но она не могла даже помѣщать ежедневно весь матеріаль, относящійся къ мѣстному отдѣлу.

Съ цѣлью дать больше матеріала для чтенія, газета съ начала декабря мѣсяца будетъ печататься на бумагѣ с р е д н я г о л и с т а в ъ п я т ь к о л о н н ѣ :

Съ увеличеніемъ формата „ტიფლისსკი листокъ“ ежедневно будетъ имѣть всѣ отдѣлы ежедневныхъ газетъ.

Редакція по пережнему направиль всѣ усилія къ развитію отдѣла о мѣстныхъ злобахъ дня и о выдающихся событіяхъ общественной жизни Кавказа.

Подписная цѣна:

Съ доставкою въ Тифлисъ:			Съ пересылкой для иногородныхъ:	
На год	5 р.		На годъ	6 р.
„ полгода	3 „		„ полгода	3 „ 50к.
„ 3 мѣсяца	1 „ 75к.		„ 3 мѣсяца	2 „

Объявленія принимаются для Россіи и заграничныя исключительно въ центральной конторѣ объявленій быв. Метцль, въ Москвѣ.

Редакція и контора помѣщаются: въ Тифлисъ, на Головинскомъ проспектѣ, въ домѣ Ротина.

Редакторъ-издатель Х. Г. Хачатуровъ.

ОТКРЫТА НА 1892 ГОДЪ ПОДПИСКА

на армян. иллюстрир. единств.
ежемѣсч. журналъ

„АГБЮРЪ“ (X. ГОДЪ ИЗДАНИЯ)

выходитъ въ годъ 12 номеровъ

программа

ОТДѢЛЪ I-й

1, Повѣсти, рассказы, сказки, путешествія, біографіи, поэмы, эпизоды. 2, Стихотворенія, 3, Наука и искусство. 4, Смѣсь. 5, Мелочи. 6, Дѣтскія, педагогическія, шахматныя и другія игры, ребусы, математическія задачи, анекдоты, загадки, поговорки пословицы и т. д. 7, Пѣсни съ нотами.

ОТДѢЛЪ II-й

Статьи, касающіяся воспитанія и обученія дѣтей. 9, Прозѣты и софты. 10, Библіографія. 11, Смѣсь. 12, Отвѣты и объявленія.

на армян. единств. иллюстрир.
еженедѣльный журналъ

„Таразъ“ (III. ГОДЪ ИЗДАНИЯ)

выходитъ каждое воскресенье
отъ 1—2 листовъ

программа

Изящное искусство и наука. Историческія и современные романы, поэмы, пьесы, повѣсти. Стихотворенія. Критика и Библіографія. Парижскія моды и рукодѣлія. Домашнее хозяйство. Путешествія и эпизоды. Театръ и музыка. Статьи и корреспонденціи. Фельетонъ. Шутки, забавы. Смѣсь. Новости. Шахматныя и другія игры. Отвѣты. Объявленія.

По случаю десятилѣтія журнала „АГБЮРЪ“ подписчики получаютъ 51 премію.

Св. Григорій просвѣтитель, гравюра 44+62 сан. Хримиан Айрикъ гравюра 44+62 сан. Артистъ Адамянъ, гравюра 44+62 сан. Художественный Альбомъ. (12 изящн. фототип., св. Эчмиадзинъ и его окрестности. Карта Кавказскаго края. Фридолинъ Шиллера, переводъ на стар армян. яз. Раффи. Его мать, повѣсть Эммы Витtemanъ. Иллюстрированный путеводитель по Кавказу и Кавказскимъ минеральнымъ водамъ. Христофоръ Колумбъ, (біографія его и открытіе Америки, съ портретомъ, послучаю 400 лѣт. открытія Америки). Пе-

дагогическій сборникъ. Десятилѣтіе журнала „Агбюръ“, сборникъ съ портретами армянскихъ выдающихся литераторовъ. 32 фототипныя и автотипныя рисунки, портреты изъ Новаго Завѣта, историческаго и народнаго быта. Въ четырехъ выпускахъ. Париж. Моды, и проч.

Подписавшіеся на журналъ „Агбюръ“ и „Таразъ“ получаютъ до новаго года 8 премій одновременно, а остальные въ теченіи года. Подписавшіеся только на журналъ „Агбюръ“ получаютъ 31 премію.

Годовая плата журнала „Агбюръ“ 3 руб. 28 к., а журнала „Таразъ“ 6 руб. Адресъ: Тифлисъ, „Агбюръ“ или „Таразъ“.

Редакторъ-Издатель Т. Я. Назарянъ.

მიიღება ხელის-მოწერა 1892 წლისათვის ორ კვირულ გამოცემათა მართულს.

„მწყემსზედა“

და
რუსულ „ПАСТЫРЬ“-ზედა

მიზანი და დანიშნულება გაზეთისა: 1) შეატყობინოს სამღვდელს და საერო წოდებას ყველა განკარგულება და მოქმედება უმაღლესთა სასულიერო და სახორციელო მართებლობათა, კონსისტორიათა და მღვდელ-მთავართა; 2) გაავრცელოს ქართველ სასულიერო წოდებაში და ხალხში სალიტერატურო სწავლა და კოდნა საეკლესიო და საზოგადოებრივი ცდოვრების კითხვათა შესახებ; 3) გაავრცელოს საქართველოს სამღვდელს და საერო წოდებაში სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივი კეთილ ზნეობისა და სარწმუნოებისა და 4) აუხსნას და განუმარტოს სამღვდელს და საეკლესიო მოსამსახურე პირთა ზოგიერთი საეჭვო კითხვები, რომელთა კოდნა მიუცილებელ საჭიროებას შეადგენს მათთვის მტკიცედ მათი მოვალეობის აღსრულებისათვის.

მიზანი და დანიშნულება რუსული გამოცემისა, ზემოხსენებულის პროგრამის აღსრულების გარდა, არის—1) შეატყობინოს რუსეთის სასულიერო და საერო წოდებას შინაარსი შესანიშნავ და საინტერესო „მწყემს“-ში დაბეჭდილ სტატიებისა; 2) გააცნოს რუსეთის სასულიერო და საერო წოდებას საქართველო, ეს დაშორებული კუთხე რუსეთის იმპერიისა და საქართველოს სასულიერო და საერო წოდება ქართული გამოცემის საშუალებით გააცნოს რუსეთის სასულიერო მწერლობას და ხალხს ცხოვრებას.

უა ს ი გ ა ს ე თ ი ს ა :

12 თვით „მწყემსი“ 5 მ.		6 თვით „მწყემსი“ 3 მ.
-- „ ორივე გამოცემა 6 „		— „ ორივე გამოცემა 4 „
— „ რუსული „ „ 3 მ.		— „ რუსული „ „ 2 მ.

რედაქციას აქვს კანტორები: ქუთაისში ხანანაშვილების სახლებში და ყვირილში. რედაქციას საკუთარს სახლებში.

ბაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც ყვირილში, აგრეთვე ქუთაისშიაც.

ბარეშე მცხოვრებთა გაზეთის დაბარება შეუძლი თ ამ ადრესის :
Въ Квирдлы, въ редакцію газетъ „МЦКЕМСИ“ и „ПАСТЫРЬ“

ქართული
საქმიანობა